

Zeefleetu Ministrijas Wehstnefis

Nr. 4.

1922.

Par šoda mehrki no determinišma weedokla.

Sagadejā kriminalteešību finatne noseedsneeka atbildību pamato uš wina wainiguma, bet wainigums šawufahrt pamatojas uš peeštaitamibas. Ziteem wahrdeem, lai waretu buht par noseedsneeku, wajaga buht wainigam. Wes wainas naw noseeguma, bet noseegumā par wainigu war buht tilai tahda persona, kurai peemiht sinamas dwehseles ihpašchibas jeb peeštaitamiba, — tā tad bes peeštaitamibas naw wainiguma. Sem peeštaitamibas kriminalteešibas šaprot tahdu zilweka pšichisku šahwofli, tad winsch šaprot no wina nodaramā buhtibu un nošhmi un war wadit šawu darbibu. Peewestās peeštaitamibas formulas autors prof. Saganzews usšwer šchās formulas possitwo raksturu, kas ismet no kriminalteešību finatnes metafisisko jautajumu par gribas brihwibu. Ziteem wahrdeem, ja zilweks šaprot no wina nodaramā pretlikumibu un ja winsch ir špehhjigs šawu darbibu wadit šastanā ar likumu, tad wina par isdarito noseegumu war šodit, nemas neštatotees uš to, waj wina griba ir brihwa waj ne. Wainigums turpretim ir tahda atteekšme starp nodaritaja gribu un noseeguma rezultatu, tad nodaritajs šcho rezultatu waj nu teešchi grib šafneegt waj ari šcha rezultata eestahschanos apšinigi peelaišč. „Griba ir wainiguma buhtiba“, šafa prof. Saganzews, „jo katrs wainigums šewi šleppj jehdseenu par mušfu gribai, mušfu darbibas wirseena tendenzei peemihtošchām nekreetnām ihpašchibam un truhtumeem“. ¹⁾ Bet ja nu wainiguma pamatos leef jehdseenu par gribas nekreetnibu, tad possitiwā metode šcheit wairs naw peeleetojama, un kriminalteešibam jafastopas ar jautajumu par gribas darbibas buhtibu, jo nesti atbildibu par šawas gribas nekreetnibu war tilai tad, tad šchi griba ir brihwa un tad tilai no zilweka eestata atkarajas, waj winsch pee sinama nodarijuma šeras waj ari no ta atturas. No wiša šazitā azim redšamas top zeeščhās šaites starp atbildibu un gribas brihwibu, bet tā ša atbildiba pamatojas uš wainiguma un peeštaitamibas, tad wiš šchee jehdseeni šawā starpā ir šaistiti, ša weenas šehdes lozelli. Ššlehdšot no šawu pehtijumu apjoma jautajumu par gribas darbibas buhtibu, šodu likums peelihdšinas ahrštam, kas zihnas ar šlimibas simptomeem, bet ne ar tās zehloneem. Šahdā gadijumā kriminalistam naw pat eespehjams pamatot šoda nepeezeeščhamibu un derigumu. Somehr tahda šchi jautajuma išlehgšchana no pehtijumu apjoma ir tilai relatitwa. Ratrs rakšneeks-kriminališis katrā šinā ari noteiz šawas atteezibas pret šcho leelo

¹⁾ Угол. право, т. I. (изд. 1902 г.) 571. lpp.

problemu. Un jau šchis apstahklis ween ir peeteekofschs peerahdijums, ta bes tahdas waj zitabas gribas brihwibas problemas atrifnaschanas isiti newar.

Lihds 18. gadusimtenim wehl no basnizas eespaida neatbrihwota finatne waldija mahziba par gribas pilnigu brihwibu, ne no ta nenoteiktu, ne no ta neatkarigu, kas pati fewi atrod faturu un zehloni. Scho mahzibu kauza par indeterminismu. Wina pahrnehma ari kriminalteešibas un tapehz no-seegumu usstatija par launas gribas brihwu aktu, bet fodu — par nodarita launuma taifnigu atmafku. Bes atmafkas zita noluhka fodam newareja buht, jo ja jau zilweta griba ir pilnigi brihwa un ne no ta nenoteikta, tad ari fods naw spehjigs grofit winas wirseenu. 18. gadusimteni finatne nomet schnaudsoschās katoliskās dogmas waschas un eesahf plaschus brihwus pehtijumus. Wina nowehrschas no nedsihwās scholastikas un peegreesch wifu wehribu dabas dsihwai grahmatai, ar mehginajumu un nowehrojumu palihdsibu ta luhko atrast atbildi us nerimstoschā prahta degoscheem jautajumeem. Basniza mahzija, ta dwehfele un brihwā griba ir dotas tikai zilwetakam, ta wifas radibas tronim un Deewa lihdsibai. Dabasfinatnistee pehtijumi drihfi ween atmafkoja lepno radibas waldneeku un eerahdija winam, kaut ari iizilus, peenahzigo weetu starp wiseem dsihwneeeem, tomehr zeeschā, neschkramā kafaribā ar semako palahpu radijumeem. Schee pehtijumi nostaidroja, ta zilwets padots teem pascheem litumeem, ta zitas dsihwās buhtnes. Jaunee finatnes eeguwumi galigi fatrizinaja palauschanos us indeterminisma teoriju, un winas weetu drihfi ween eenehma gluschi preteja mahziba par zilweta gribas padotibu zehlonibas litumam (determinismis). Wifam pasaulē ir faws zehlonis. Rapehz tad griba, kas ir darbibas zehlonis, pati ne no ta naw noteikta? „Gribas brihwiba“, fata Widro, „ir buhtnes ilustija, kura fewi apsinas tā zehlonis, un fewi neapsinas tā fefas“. Afsihstot, ta zilweta darbiba padota ahrejas zehlonibas litumam, deterministiskā mahziba neredseja starpibu starp fiskeem dabas spehkeem un dwehfeles parahdibam un tapehz nahza pee flehdseena, ta zilweta darbiba ir eepreesh nolemta, predestineta. Peelihdsinot weenu otram schos diwus daschadu kategoriju spehkus, deterministi isdarijuschi leelu kluhdu. Fisklee dabas spehti pehz fawas dabas naw pahrweidojami. Paschu spehtu pahrwehrt mehš newaram, mehš waram pahrmainit tikai wina darbibas wirseenu. Paschistee spehti ir neaprobeshoti un spehi besgaligi attihstitees. Sirmā fenatne muhsu fenzim, alas eedsihwotajam, preesh aissargaschanās nebij zita eerotscha, tā weenigi runga un nokauta dsihwneeka kauls. Pasiahwigi attihstotees, smelotees mahzibas eepreeshchejo paaudschu sinaschanās un peedsihwojumos, tagadnes zilwets fawā labā kalpina dabas spehkus, gan uhdens smagumu, gan twaika spehtu, gan elektrisko energiju. Tagad walboschais finatnes wirseens aplamo determinisma teorijas usstati ir atmetis un afsihst, ta zilweta darbiba padota fawai sinamai litumibai, un newis

wispahejam ahrejās zehlonibas likumam. Ja fīfīstee un pīchīstee spēhki pašči peh3 ņawas dabas ir daschadi, tad daschadeem wajaga buht ari teem likumeem, furi ņhos spēhkus wada; un ja pateizotees pašču fīfīsto spēhku pastahtwibai ari winu darbiba atfīstama par pilnigi negrosamu un eepreetsch noteiktu, tad par pīchīfīsto spēhku darbibas negrosamību un predestinaziju newar buht ne runas, jo ņhee spēhki pašči pastahtwigi pahrweidojas. Tā tad zilweka darbiba naw patwaliga, bet padota ņnamai likumibai. Zilweks dara tā, tā winam pawehl wina eefņhejais es, wina ideju, juhtu un teefņnju pafaule. ņchi eefņhejā pafaule kombinejas no zilweka fīfīstām un garigām eedfīntām ihpaņhibam, no audņnaschanas zelā eedwestām idejam un wina aptahrtneš eefpaidojumeem. ņcho ideju un eefpaidu ņferā rit zilweka pīchīfīstā dņihwe, un gribas spēhja ir weena no ņchīs dņihweš parahdibam. Zilweka paščnoteikņchanās ir wina eefņhejās pafaules un ahrejo eefpaidu ņawstarpejās darboņchanās rezultats, tā ņa ņnamam fīfīfītu, fīfīologifītu un pīchīfīfītu spēhku kombinejumam ņelo zilweka nodarijums peh3 wispahejas zehlonibas likuma negrosamā nepeezeefņhamibā. Bet no zilweka patwalas wiņi ņhee spēhki ir neatkarigi. Leekas, ņa tahdi nodarijumi, tā paščņleptawiba, prezefchanās un noseegumi ir wispatwaligatee. Tomehr winu daudsums pilnigi ņastan ar statistikas eepreetsch aprehņinateem procentu ņaitkeem atteezibā uņ eedfīhtwotaju ņkaitu, gada laikeem, rasču u. t. t., pateizotees ņam ar leelu akuratību jau eepreetsch war noteikt tahdu brīhwās gribas aktu ņkaitu. Tahlaf, labi pašhdami kahdu zilweku, mehs beņ kluhdas waram eepreetsch pateikt, tā wiņņ rihkofees weenā waj otrā gadījumā. Tahda paredņefchana, azimredņot, ir eefņhejama tadehl, ņa zilweka darbiba naw patwaliga, bet padota zehlonibas likumam. Waj tahdā gadījumā zilweks war neņt atbildību par daschadu spēhku darbibas kombinazijas rezultateem, ja newīs wiņņņ pahrwalda ņhos spēhkus, bet gan ņhee spēhki negrosamā nepeezeefņhamibā noteiz wina darbību? Un kahda noņhme tad ir „ņawas darbibas wadiņchanas eefņhejamibai“, kad newīs zilweks walda par spēhkeem, ņas noteiz wina darbību, bet kad ņhee spēhki walda par zilweku un daschadi kombinejotees noteiz zilwekam, tā winam katrā gadījumā jaisturas? Tad, azimredņot, ir ņklaidrs, ņa zilweks newar neņt atbildību par ņawas gribas truhtumeem, jo tas buhtu tas patš, ņa ja winam uņtrautu atbildību par wina anatomifītam un fīfīologifītam ihpatnibam, par wina ņenifīņču nekreetnumu, par ņanemto audņnaschanu, par aptahrtneš eefpaidojumeem un ņawas darbibas ahrejeem zehloneem, ziteem wahrdeem, — par wiņeem teem no wina pilnigi neatkarigeem spēhkeem, kuru kombinetais eefpaids iņņauzis wina ņnamo nodarijumu. Uņtraut winam atbildību par wiņu ņcho spēhku darbibas rezultateem buhtu tilpat logifīti, tā kad winu ņauttu pee atbildibas par to ņa wiņņ ir blonds, bet newīs brunets. Waj tilai ņchi iņdaudņinatā ņawas rihzibas wadiņchanas eefņhejamiba, uņ kuras pamatojas atbildibas jehdseens, naw mantojums no til ilgi dominejuņchās teorijas par gribas brīhwību, no kuras eefpaideem

neefam atswabinajufchees lihdſ pat muhſu deenam. Utmetot aplamos indeterminisma uſtatuſ un atſiſtſot, ſa zilweka darbiba ir padota ſinamat liſumibai, mehſ nonahſam pee logiſka flehdſeena, ſa zilwekſ par ſaweem nodariſjumeem naw atbildigſ. Bet ſa ari ſabeedriba nedrihſtſtetu aiffargatees pret noſeegumeem, pee tahda atſinuma newaretu nonahſt ari iſejot no augſchâ peewefſtâ weedokla. Sabeedribai ir pilnigi weenaldfigi, waj winas paſtahweſchanu un attihſtibu nodroſchinajofcho ſadſihweſ normu pahrfahpejſ ſawâ rihzibâ ir bijſſ brihwſ waj nebrihwſ. Sabeedriba ir ſpeeſta paſchajiffardſibas noluhſtâ ar ſpaldu lihdſefkeem liſt paſtahwoſchâſ ſahrtibaſ pahrfahpejam peemehrotees winas eefahrtai. Ja mehſ paſiſtſtam zilweka darbibu noteizofchoſ faktoruſ, tad pahrweidojot toſ no wineem, kuri ir pahrweidojami, mehſ lihdſ ar to pahrweidoſim zilweka uſweſchanoſ. Weizinet wina moralifko attihſtibu, nowehrſchot launâſ apfahrtneſ eefpaiduſ, eedweſchot weſeliguſ eefſtatuſ un peeradinot wiku pee darba, mehſ ſtiſprinam winâ ſabeedriſtoſ inſtinktûſ un tahdâ zelâ gahdajam winam eefpehjamibu attureteeſ uſ preekſchu no jaunu noſeegumu paſtrahdaſchanaſ. Labojot launaſ dabâſ zilweku un lihdſ ar to apſargajot ſabeedribu pret noſeegumeem un gahdajot noſeedſneekam eefpehjamibu attureteeſ uſ preekſchu no jaunu noſeegumu paſtrahdaſchanaſ, mehſ eewehrojâ tâ ſabeedribaſ tâ ari paſcha noſeedſneeka intereſeſ. Beſ wiſa ta walſiſ realzijaſ pret noſeegumeem ir ari ſawa moralifkâ puſe, kura, tâ to atſihmê Rantſ, neatlauj iſleetot zilweku tikai tâ lihdſekli tahdu mehrkû ſaſneegſchanaſ, taſ naw wina intereſeſ.

Bet ja leekt noſeedſneekam peemehrotees ſozialai eefahrtai, mehſ wiſlabaki iſſargajam ſabeedribu pret noſeegumu nodariſchanaſ, waj tahdâ gadijumâ ſchi mehrkâ ſaſneegſchanaſ ſodſ maſ ir wajadſigſ? Waj tikai zeeſchanaſ dariſchanaſ noſeedſneekam naw mantojumſ no teem laiſkeem, tad ſodu uſſtatija par inſtinktîwu atreebibaſ aktu, kura nepeezeſchamibu pamatoja uſ perſonigâſ atbildibaſ iluſijaſ? Ra laboſchanaſ lihdſefkeem jabuht penitara rakſtura, to noſaka ſcho lihdſekli mehrkâ buhtiba. Noſeedſneeka ſozialâ peelahgoſchana ir wina eefpaidoſchana ſpaiduſ ſahrtâ, taſ winâ iſſauz leelaſ pahrwehrtibaſ un dara ſinamaſ zeeſchanaſ. Sahlak, kamehr peelahgoſchana naw panahſta, iſſam ſabeedribaſ droſchibaſ labâ noſeedſneekam jalaupa brihwiba. Raugotees no leederibaſ weedokla, jaatſiſt, ſa repreſija daſchreiſ ir labataiſ launaſ dabâſ eefpaidoſchanaſ lihdſekliſ, taſ ſtiſprina winâ kreetnaſ teekſmeſ. No otras puſeſ, repreſiwee noſeedſneeka eefpaidoſchanaſ lozekli ir wiſpahr derigi ari noſeegumu nowehrſchanaſ. Tâ tad, zihnaſ lihdſefkeem pret noſeedſibu peebotſ penitaraſ rakſturaſ ne tadehſ, lai noſeedſneekam atreebtôſ, bet gan tadehſ, ſa to praſa ſozialâſ peelahgoſchanaſ buhtiba. No ta ir ſkaidriſ, ſa repreſiwee lihdſekli iſleetojami tikai tahdâ mehrâ, ziſ daudſ tee ſprauſtâ mehrkâ ſaſneegſchanaſ wajadſigi. Noſeedſneeka ſozialâ peelahgoſchanaſ praſa wiſplafſchako eefpaidoſchanaſ lihdſekliſ individualiſaziju ſaſtanâ ar katra atſewiſchka ſubjetta dwehſeleſ ihpatnibam. Râ zihniteeſ p. p. ar huliganifmu, ſcho ſwehriſkâſ

zeetfirdibas un bestaunibas parahdibu? Tā ta huliganistee nodarijumi galwenā kahrtā ir wehrsti pret godu un personas neaifflaramibu un tahlaf par weegleem eewainojumeem un fiteeneem pa leelakai datai neeet, tad ari fods par teem nepahrfneedf arestu waj eeflodstijumu zeetumā. Waj tif neeziga repreffija ir fpehjiga atbaidit rupju meschonigu dabu, apwelltitu ar eedsimtu zeetfirdibu, kas nepafihst zeenibas ne pret personu ne litumu? Bet ja fcho brihwibas atnemfchanu pagarinatu waj ari paafinatu winas reschimu, eewedot baribas normas aprobeshofchanu (eeflodstī pee uhdens un maisēs) waj ari meefas fodu, tā tas ir Anglijā, tad fchee lihdselli buhtu fpehjigi labwehligi eespaidot ari rupjo dabu un noderetu par labu lihdselli huliganistō nodarijumu nowehrfchanai. Noseedsneeka sozjalai peelahgofchanai ir plafchaki ufdeuwumi nelā labofchanai. Wina ir pilnigi peemehrojama gadijuma noseedsneekteem, kuri noseegumu padara aif laiflibas waj aiftraufchanās. Ja wina pŕichiftā ffera ir zaurmehrā nefamaitata un wineem truhft tīkai ifturibas un ŕawaldischanās, tad peelahgofchana ispaudisees ŕawaldofcho motiwu stiprinafchanā. Maifwarigu pahrfahpumu gadijumos tad peetiks ar ihflaizigu brihwibas atnemfchanu waj pat tīkai ar draudeem — to atnemt. Tā tad fods wajadfigs newis lai noseedsneekam atreebtos, bet lai wina sozjali peelahgotu, tā ŕabee-dribas tāpat ari wina pašcha interefēs. Noseedsneekā darbojas newis launā griba, bet wifa wina ŕamaitatā pŕiche, kuras ŕetas ir noseedsneeka moraliftā pagrim-fchana un zeenibas truhlumš pret zitu personu teeŕibam un litumu. Darwins peerahdija, ta tīkumibas juhtas un jehdseeni fastahdas sem kopdŕihwes daschado praŕibu eespaida, tā ta tīkumigs ir tas patš, kas ŕabee-drifti derigs, un netīkumigs tas patš, kas ŕabee-drifti kaitigs. Tahdā kahrtā moralifts pagrimums atrofē indiwida ŕabee-driftos instinktūs, un wina pŕichi pahrnem rupifch, dŕihw-neeziŕfš egoiŕmš. Sabee-drifti kaitigu nodarijumu isdarifchanai winam naw moraliftu ŕchlehrfchlu un tapehž winsch loti drihš friht noseedsibā. Antropolo-giftā kriminalteeŕibu ŕkola noseedsneekā redŕela ŕewifchla patologifta tipa paŕihmes, atrodot tās noseedsneeka anatomiftās, fiŕiologiftās un pŕichiftās ihpaŕchibās. Œho ihpaŕchibu nenormalibas, pehž minetās ŕkolas mahzibam, atstahj uf zilweta ahreeni dŕilu eespaidu un rada eedsimta noseedsneeka tipu. So-mehr eedsimta noseedsneeka ahrejo paŕihmju noteiftchanā stary daschadeem autoreem nebij weenprahtibas, paŕihmes isnahza nenoteiftas, pat pretrunigas. Bes wifa ta jaatfihst, ta noseedfiguma jehdseens ir stipri relatiws. Robescha stary atkauto un kriminali aifleegto ir stipri mainiga; tas, kas agraf bij aif-leegts, wehlat paleef par atkauto un otradi, tapehž ari newar buht wispahreja noseedsneeka tipa, neatkariga no ŕinama laifmeta teeŕiftās eefahrtas. Widus laifos, tad basnizas dogmas nomahltā ŕinatne wehl nebij ŕpehjiga ifflaidet tumŕibas un mahhtizibas miglu, ar nahwes fodu fodija ŕafaru uŕturefchanu ar welnu un hurwibu. Rahdām ahrejām paŕihmem gan wajadŕeja buht teem tif „ŕmagos noseegumos“ apwainoteem lautineem, kuri muhŕos rada ŕchaufmas par to laifu tumŕibu un zeetfirdibu, tad par tahdeem eedomateem noseegumeem

newainigi zilweki lehja sawas asinis. No otras puses, nowehrojumi mahza, ka stary noseedsneekem fastopami ari sifiski un garigi pilnigi normali zilweki. Galu galã mahziba par zilweta - noseedsneeka tipiskã pafihmem un eedsim- tam teefmem uf noseegumu pastrahdashanu israhdiãas par aplamu. Runa war buht titai par moralisku pagrimshanu, weenaldbibu pret moraliskas dabas aisleegumeem un dshwneeziſto inſtinktu pahrsvaru zilwekã, pateizotees lam, buhdams pilnigi normals zilweks, winsch loti weegli pahrsahpi fadsihwes normas. Schini indiwida moraliskas pagrimshanas fajaulshana ar eedsimtam noseedsibas teefmem, kuras isreet no wina sifiskã un pſchiskã nenorma- libam, sheppjas antropologiskãs skolas galwenã kluhda. Kriminalteeſibam tomehr ſchi skola ir isdarijuſt leelus patalpojumuſ. Zensdamees wiſpufigt apgaismot noseedsneekuſ, wina ſadalija loſ ſtipri sawã staryã atſchirigãs kategorijãs (eedsimtee, paraduma un gadijuma noseedsneeki), pateizotees lam katrai no ſchim kategorijam ir eespehjamãs peemehrot sawuſ foda weiduſ. Jautajumu par fodu no abſolutu teoriu abſtraktãs ſferas eenefa realã dshwẽ, un foda nepeezeeshamibu nu pamatoja newiſ wairã ar abſtrakteem prinzipeem, bet ar fadsihwes realãm praſibam; fodam ſprauda jaunu mehrki — ſabeedriſkãs droſhibas noſtiprinaſhanu.

Sã ka atſiſhtot zilweta darbibu par padotu ſinamai liſumibai, mehã lo- giſki nonaſkam pee perſonigãs atbildibas noleegshanas, waj tab peeſkaita- mibas un wainiguma jehdseeni, kã nowezojushãs teoretiskãs konſtrukzijãs, no fodu liſumeem naw pawiſam iſmetami? Nebuht ne. Saudẽ titai datu no- ſihmes wainigumã — atbildibas pamatã, jo, kã jau agrã aisrahdiãã, neat- ſiſhtot gribas brihwibu no wainiguma wehl newar ſpreest par atbildibu. Turpretim wainigumã, kã indiwida apſinas ſinama atteefme pret isdarito noseedſigo nodarijumu, un peeſkaitamiba, kã wina pſchisko ſpehku ſinamã lihmenis, der titai par perſonãs tiſumiskãs stabilitates mehrogeem un noteiz leetderigatoſ noseedsneeka eespaidoshanas lihdselluſ wina ſozialai peelahgo- shana. Patã par ſewi ſaprotamã, ka taſ, kaſ noseegumu isdara aij neuſ- manibas, nebuht neparahda tahdu moralisku pagrimumu, kã taſ, kaſ tiſchã prahtã noseedsãs pret fadsihwes normam, tapehã ari wina eespaidoshanas lihdselli newar buht weenadi. Ja noseegumu padara pſchiski nenormalã zilwekã, tab winsch ir jaahrstẽ waj jaisolẽ. Bet waj tahdã gadijuma ſcheit naw weenigi jehdseenu pahrdeshweſhana: „launãs brihwãs gribas“ weetã liktã — „ſamaitata pſche“, kuras parahdibas padotas noteiktai, perſonãs pat- walu iſſlehdsoshai liſumibai?“ Jau agrã mehã mehginajãm peerahdit, ka ſcheit noteel newiſ jehdseena pahrdeshweſhana, bet noseedsibas aplaroshanas pamatu maina, pahreja uf jauneem zihnas panehmeeneem. Ko eſam panah- luſchi uſſtatot noseedsneeku par laundari un fodu — par launuma atreesh- shanu ar launumu? Noseedsneeki ir bendeti ar ratu, gabaloſ zirſti, uf ſahria

dedfinati, fisti ar rungam; wineem zirta nost rokas, isgreeša mehli, norahwa degunu, fala pee terras un fuhtija uš tahlām semem pee wišfmagašeem dar-beem, — bet wiš tas naw palihdšejis: noseegumu ftaitš pastahwigi auga un turpina augt ari muhsu deenās. Soda panehmeeni wehlat kluwa miht-stati, breefmigos nahweš fodus un ašinainās efekuzijas atzehla, bet fodu sistemas eekšeja buhtiba — launa atmakša ar launu — palika negrofta. Noseedsneekš isdara launumu. Sabeedriba winam atbild ar to pašču. Šžeetis fodu, wišč steidsas atreebt winam nodarito launumu. Tā isnahf besgaligs launumu rinkis. Waj tas nepeerahda uš atreebibas prinzipa dibinatās fodu sistemas nederigumu? Jau Sokrats 4 gaduštintenus preekšč Kristus mahzija, ta „muhsu nezeenigi ir uš netaisnibu atbildet ar netaisnibu, uš launumu — ar launumu. Meluš neapgahšč ar meleem, bet ar pateesibu, launu neisnihzina ar launu, bet ar labu“. 1) Kad nu tagad pehz daudsu gaduštintenu behdigeem peedšihwojumeem zilweze beidsot ir pahrlēezinajuseš par ščo wahrdu dšilo pateesibu, waj naw peenahzis laiš atratitees no beidšameem mešchonigās atreebibas pahripalikumeem? Daudš upuru zilweze ir nefuši religištam fanatīšmam, mešchonigai mahrtizibai un tumšbai, kad ar šwehto tehwu peekriššanu Deewam par godu uš inkwišizijas šahrteem breešmigās mokās beidša dšihwi tuhštostchi pilnigi newainigu „kezeru“, „burwu“ un „raganu“. Wehl wairat upuru ir praštis otrš elš — „brihwā launā griba“, turai launu atreeba ar launu. Tagad iluštija par gribas brihwibu, tas til ilgi waldfinaja prahtuš, ir atmesta. Tahlakee šlehdšeeni japamato uš gribas padotibu zehlonibas litumam. Weentahrščās tautas aziš noseedsneekš ir „nabadšišč“. Tagad ari no finatniškā weedokla waram atšiht šča ušflata dšilo pateesigumu. Kad šabeedriba sem atstumta laundara atbaidošās ahreenes eeraudšis noschelojamu, nelaimigu, truhštuma šagraustu zilweku, kas ispehri šawu tehwu grehtuš un, warbuht, ne no weena šawā muhschā naw haudšis lihdszeetibas, wina palihdšes tam wina behdās un winam liktena uškrauto šmago nastu nepadaris wehl šmagatu. Wišleelalās zilwezes nelaimes — alkohols un šifilīš, šagistē šawu upuru ašinīš jau mahtes šleppi un pehz tam wišu muhsču toš tura šawā guštā, nomahz wīnu garu un gruhšč toš noseedsibā. Šreščā dala no wišeem noseegumeem noteet sem alkohola eepaida. Šheit wajadšiga newiš atreebiba, bet palihdšiba. Leetot noseedsibas apšaroššanas pamatā ar noseedsneekā interešem šastanošču etišto prinzipu, šozialo peelahgoščamu, šabeedriba lihds ar to ari šewi nodroščina pret noseedsigeem nodarijumeem. Par daudš zeekšči wišpahrejaiš labums ir šaistis ar atšewiščēu peršonu labumu, lai par pirmo waretu makšat ar pehdejo.

Rahdus praktištus šlehdšeenus mehs waram taišt no wiša augščā išeitā? Noseedsibas apšaroššanas panehmeeni jadibina uš noseedsneekā

1) Фуллье, Исторія философіи, 65. стр.

audsingšanas un labošanas. Tāpēc noseedsneeta cespaidošanas lihdseki wišplafšakā mehā jāindivīdualisē. Šini noluhkā tagadējā kriminalteefibu sinatne issirahdajusi nofazitās noteefasšanas, pirmstermina atkwabinasšanas un nenoteikto spreedumu institutus. Wišeem ščeem instituteem jaatrod weeta razionali nostahditu noseedsibas aptarosšanas lihdsektu starpā. Birno no teem šča šurnala flejās mehš jau apskatijām. Par pahrejem parunāsim nahkoschu reis.

А. У г р ј у м о в с.

Teesibu eerobeschoschanas reforma.

No fengermanu „Friedlosigkeit“ kriminaljuridiskā doma palahpeniski nogāhjusti lihds indiuidam neatnemamu teesibu prinzipa atsihschanai, kas eekarolja paleefamu weetu tagadejā kriminalā likumdoschanā.

Sinams, walsis war faktiski atnemt indiuidam katru labumu. Wina war tam atnemt dsihwibu, weselibu, brihwibu, ihpashumu un zeenu. Bet walsis war to darit tikai tad, ja tas ir walsistki nepeezeeschams — sabeedribas interesēs, kurai indiuidis speests upuret sawus labumus.

Tahdejadi likums aprobescho de facto neaprobeshoto walsis sodoscho waru. Sodit nosihmē eerobeshot kahdu labumu. Nesawaldita wara neisschir, kahdu labumu wina aisskar, ja tikai war juhtami aisskart. Apfiniga, no teesibam eerobeshota wara usstahda tahdā sinā few sinamas robeschas. Mehs sche neapstatistim wifus plaschos sodu lihdsellus wispah. Schis rindinas weltitas weenai wina schkirai, kas sawos pamatos pehdejos 50 gados dauds dsilaki reformeta, nekā jebtahds zits kriminalteesibu instituts.

Tas ir teesibu eerobeshochanas instituts. Plaschatā wahrda nosihmē katrs soda lihdsellis, pehz buhtibas, šatur fewi kaut kahdas teesibas eerobeshochanu. Šā, nahwes sods naw eedomajams bes dsihwibas atnemshanas, eeslodsišana zeetumā — bes teesibu atnemshanas brihwi pahweetotes u. t. t. Bet schauratā, tehniskā wahrda nosihmē tā sawamā „teesibu atnemšana“ atteezas tahdā waj zitā sinā us wairak abstraktu teesibu kopibu preteji realeem dsihwibas, brihwibas un ihpashuma labumeem.

Tas ir tas, to šenā Romā sawa par capitis diminutio media jeb aquae et ignis interdictio.

Wehl XIX. g. š. widū Franzija pašina kriminalnosedsneela „mort civile“.

Lihds leelneeziskam apwehrsumam Kreewijā spehtā bijuschais 1845. g. sodu likums ar fewischu patiku paredseja teesibu eerobeshochanu, dibinot us to sawu sodu sistemu. Neschkirams pawadonis tā sawameem „kriminal-“ sodeem bija „wifu kahrtas teesibu atnemšana“, kas bija saweenota ar wifu ihpashuma un gimenes, t. i. laulibas, wezatu un zitu us radneezibas un swainibas šaitem dibinatu teesibu saudeschanu.

1903. gada sodu likumu fastahditaji atmeta scho nowezojuschos sistemu un gribeja apstahtees us kahrtu un zitu goda un politisku teesibu atnemshanas, bet Walsis Radome, likumu galigi redigejot, atgreesās pee tradizionelās ihpashuma, mantojumu un gimenes teesibu atnemshanas, kas palikusi Sodu lik. 29. pantā.

Pee mums spēklā ešošchais kriminalkodekšs lihds šchim laikam šatur fewi noteikumu par noteefatā noseedsneeka pilnigu iſſlehgſchanu no pilnteeſigo ſabeedribas lozeklu ſtaita.

Rā reformas preekſchtezis ſhini noſarē ir daudsā ſinā preekſſhimigais, lai gan tagad jau nowežoježs wahzu 1871. gada „Strafgeſekbuch“.

Wahzu kodekšs paſiſt tikai „bürgerliche Ehrenrechte“ ſaudefchanu, t. i. politiſku un goda teeſibu ſaudefchanu. Kriminalspreedums neaiſſtar nedſ gimeneš, nedſ ihpaſchuma, nedſ ari mantojumu teeſibas.

Teeſleetu ministrijas ſewiſchā apſpreede, kaš ſtahjuſees pee 1903. gada ſodu likumu zaurluhtſchanas, lai toš ſaſtanotu ar muhſu republikas teeſiſkeem pamateem un lihds ar to eewestu winā toš pahrlabojumus, turuš nepeezeefchami praſa progrefejojchā kriminalteeſiklā doma, newareja neredſet ſchoš nowežojuſchoš likumu noteikumus teeſibu atnemſchanas noſarē.

Wiſpirmš azis kriht jau augſchā peewestee 29. panta noteikumi par ſpaidu darboš noteefatā ziwilteeſibu ſaudefchanu, kaš aptwer teeſibu uſ ihpaſchumu un teeſibu uſ mantſchanu pehz likuma, kà ari par noteefatā gimeneš teeſibu iſbeigſchanu. Šās ir tās no kriminalā redſeš weedokla „neatnemamās“ teeſibas, par turām mehš augſchā runajām un turās ir neatnemamas newiš tai noſihmē, ka ſodoschā wara newar winas atnemt, bet tai noſihmē, ka winai to newajaga darit. „Gimeneš un ihpaſchuma teeſibas,“ ſaka profefors Foinizliš, „peeder wiſeem pilſoneem, neatkarigi no pehdejo indiwidualām ihpaſchibam; tās weenadi hauda godigee un negodigee, tikumigee un netikumigee.“ Šās ir ſodiſchanas repreſijai nederigš objektš. Ihpaſchumu teeſibu atnemſchana wiſā wiſumā nem zilweſam wiſuš wina lihdselkuš. Muhſlaitu ſodiſchanas ſistema, kaut ari pamatota uſ eebai-deſchanas prinzipa, tomehr, pehz eeprehjaš, atturas no ſodeem, turi, pehz ſawas buhtibas, nem noteefatam zeribu uſ labatu nahlotni un lihds ar to nem winam iſkatru ſtimulu uſ laboſchanoš. Ja par ziwilteeſibu atnemſchanu, no ſcha redſeš weedokla, waretu wehl runat gadijumos, kad noteefā beſtermina ſpaidu darboš, jo teem jaiſbeidsjaš tikai ar noteefatā nahwi, tad prak-tikā muhſcha ſpaidu darbu, kà ſinamš, naw, jo beſtermina katordſneekeem, uſ 23. p. pamata, ari ir peemehrojama pirmštermina atſwabinaſchana. 29. p., turpretim, ziwilteeſibu atnemſchanu ſaiſta ari ar termina ſpaidu darbeem, pat uſ wiſihjato laiku. Bet, ja nem wehrā, ka atzelot ar ſpaidu darbu iſzeefchanu ſaweenoto iſſuhtifchānu uſ nometinaſchānu, kaš, pehz ſawas buhti-bas, ari turpinas wiſu muhſchu (labas uſweſchanas gadijumā noteefataiš tomehr teef ari no nometinaſchanas atſwabinatš), ſodiſchana ar ſpaidu dar-beem pawiſam ſaudejufi ſawu rakſturojojcho paſihmi — noteefatā atſchēir-ſchānu no ſabeedribas —, tad ir pilnigi pamatotiš augſchā aprahditaiš eebil-dums pret to, ka ziwilteeſibu atnemſchana buhtu leetderiga, nerunajot jau nemaj par to, ka kriminalās teeſas eelaufchānās gimeneš atteezibu intimā ſferā ſatur fewi ne ar ko neattaiſnojāmu bardſibu. Žita leeta — lihdselki,

to issauz noteefatà eeflodfifchana uf ilgatu laifu fakarà ar trefcho perfonu, to fkatà ari wina gimenes lozekku interesem. Bet fcheem lihdsekkem naw nefa kopeja ar kriminalo fodifchana un noteikumi par teem atteezas uf pilfonu ziwilteefifto fferu. Kriminalkodeffà teem naw weetas.

Echo motiwu dehl wifs 29. pants ir ifflehdsams no spehà efoschà fodu lituma.

Ifflehdsami ari 25., 26. un 27. p. p. (winu wezajà redatzijà), furi pards tà fauzamo kahrtas teefibu atnemschanu perfonam, peederofchàm pee privilegetàm fchëiram, tadehl ka privilegetas fchëiras pee mums wairs nepastahw, un atnemt kahdam wairs nepastahwofchas teefibas ne faktifki, neds juridifki naw eefpehjamè.

Behz tam tad pastahwofchàs teefibàs, bes 34. un 35. p. p. pardsetàs fodu iszeetufcho noseedsneeku pahweetoschanàs brihwibas aprobehofchanas un 33. p. pardsetàs teefibas atnemschanas nodarbotees ar noteiktu profesiju, paliks, behz 28. un 30 p. p. ispratnes, tika tas, to weenigi peelaisch muhflaitu doktrinas teefibu atnemschanà, un proti — politifko un goda teefibu saudefchana — uf wiseem laikeem, bet eefpehjas saudefchana eeguhf teefibas no jauna — uf noteiktu laifu.

Baudit politifkàs teefibas nosihmè darit eefpaidu uf fabeedrifko un walstis dsihwi. Sahda eefpaida peelaischana dibinata uf newainojamibas presumpzijas. Quisquis praesumitur bonus donec probatur contrarium. Ja perfonta kriminali noteefata, tad schahda presumpzija par winaas newainojamibu atkriht waj katrà sinà war atkrist. Sapat atkriht waj war atkrist presumpzija, kura nepeezeefchama, lai pilfonim dotu teefibu nest ahrejàs goda fihmes.

Ne mafat fwarigs ir zits jautajums: waj teefibu aprobehofchana ufftatama tà noteikta foda peefpreefchanas felaas, jeb ta faistas ar noteikta noseedsiga nodarijuma isdariifchana? Behz 1815. g. fodu litumu sistemas, kas schajà sinà tuwu stahw wezajam frantschu eefstatam par tà fauzameem „peines infamantes“, teefibu aprobehofchana negrosami faistita ar noteikta weida fodu.

Spehà efoschos 1903. g. fodu litumos schis prinzijs naw ifturets lihdj galam. Tà, — teefibu saudefchana negrosami faistita ar fpaidu darbeem, neatkarigi no ta noseedsiga nodarijuma rakstura, par kuru schis fods noliktis, un no tàs perfonas stahwofka, kurai tas peemehrots (25., 28., 29. un 30. p. p.). Noteefafchanai uf eeflodfijumu pahrmahzibas namà tapat feko teefibu saudefchana neatkarigi no noseeguma rakstura (26., 28. un 30. p. p.), bet kahrtas teefibu saudefchana faistita ar pahrmahzibas namu tika muifchneekem, garigas kahrtas amatperfonam, goda pilfoneem un tirgotajeem (26. p.), kamehr fpaidu darbeem schis felaas ir ari atteezibà uf pahrejo kahrtu laudim (25. p.). Bet 27. pants, kura eet runa par zeetuma foda faweenofchanu ar teefibu saudefchanu, ir dibinatis jau uf zita pamata.

Scheit isfchäirofchà nofihme peekriht nodarità nofeeguma rakfturam. Teefa gan, — lifums neifwirfa wiſpahreju kriteriju nofeeguma nowehrteſchanai no fchi weedolla. Nepeesfchäirdams teefai nowehrteſchanas brihwibu, lifums isfmelefchi uſftaita toſ nofeedsfigos nodarijumus, kuru isdarifchana faweenota ar teefibu faudeſchanu, ja wainigo noteefà uf eeflodſijumu zeetumà. Teore-tiſki tahdu jautajuma atrifinajumu gan newaretu atſiht par apmeerinoſchu.

Ja wehrà nem wiſpahrigo prinziptu, fa nofeedsneeku ihſtenibà aplauno newis par nodarito uſliktais fods, bet gan taſ, fa winſch nofeegumu isdari-jis, ja tahlat nem wehrà to, fa pehz ſpehtà efofcheem fodu lifumeem tahds bargs fods, fà ſpaidu darbi, paredſets par weſelu wirkni politiſku noſee-gumu, kuri gan bihſtami walſis eefahrtai, pret to tee wehrſti, tomehr fà tihri politiſka rakftura nofeegumi nefatur fewi nefa apkaunojoſcha fchi wahrda paraſtà noſihmè, — tad gruhti atteiktees no domam, fa ſchabloniſki faweenojot weenà wiſpahrigà kategorijà wiſas perſonas, kaſ fodamas ar ſpaidu darbeem un t. t., lifumdewejs grehto fà pret taifnibas, tà ari pret fodifcha-nas lihdseltu ekonomijas prinziptu, kaſ pilnà mehrà ari fakams par to noſee-gumu formelo uſftaitifchanu lifumà, par kureem zeetuma fods negroſami faweenotſ ne tikai ar politiſku, bet ari ar goda teefibu faudeſchanu. Negri-bot janahf pee flehdſeena, fa tà fa lifumdewejs abſoluti neeefpehji paredſet wiſas warbuhtejàs katra atfewiſchka gadijuma noſrahſas, dauds pareiſats buhtu tahds leetas ſtahwoſlis, fa lifumdewejs dotu wiſpahrigo to noteikumu kriteriju, kad teefai w a j a g, waj ejot foli tahlat, kad ta war eerobefchot teefibas ſafarà ar kaut kuru foda weidu, waj pat ſafarà ar lifumà noteikto minimalo foda mehru.

Peo ſchahda flehdſeena nahf 1919. gada Wahzijas jauno fodu lifumu „Strafgefegbuch“ projektſ, kaſ iswirfa fà tahdu kriteriju nofeedsfigà nodari-juma nodarifchanu aif nekreetneem (negodigeem) dſenuleem (eine Sat, die auf ehrlofer Gefinnung beruht), atſtahjot teefai katra atfewiſchka gadijumà konſtatet, waj ſchahdi dſenuki ir bijufchi. Projektſ iomehr tahlat apſtahjas yuszela, iswirfidams fà noteizofcho momentu newis nodarijumu ſmagumu, bet „in concreto“ uſleekamo fodu.

Ja konſtatejot „ehrloſe Gefinnung“ (§ 75) wainigajam peefpreefch nah-wes fodu waj ſpaidu darbu zeetumu, tad teefai obligatoriſki jaerobefcho tam teefibas, bet ja wainigajam peefpreefch eeflodſijumu zeetumà uf laiku ne maſat par 6 mehneſcheem, tad teefa to war darit, pee kam no teefas atfara-jas waj nu wiſa pilnibà eerobefchot lifumà uſftaititàs teefibas, waj eerobeſchot tikai atfewiſchkas teefibas ſafarà ar nodarijuma rakfturu (§§ 75, 76, 77). Literaturà iſteiktas ſchaubas par Wahzijas projektà ufnehtë wiſpahrigà kriterija formulejuma leederibu. Bet naw apſchaubams, fa ja beidsot attee-zigs formulejums tifs atrafis, — zelfch, pa kuru eet Wahzijas projektſ, ir jaatſiht par pareifu. Scheit iswirfits prinziptſ, kaſ paſtahw teefibu fakultatiwà

eerobeschofchana, fakara ar katra konkreta nodarijuma apstahkeem, kas attaisno schahdu teesibu eerobeschojumu.

Schi fakultatiwitate war buht diwpatahpeniska. Waj nu augfcha mineto apstahku konstateschana usleek teesai peenahkumu eerobescho teesibas (pirma pahape), waj pat tahda gadijuma teesibu eerobeschofchana noteek pehz teesas eeskata (otra pahape).

Muhfu nahlamà sodu litumu projekta pahstrahdaschanas komissija neusdrofchinajās eet til tahku. Paturot wispahrigi schini jautajuma wezo 1903. gada sodu litumu sistemu un tahda kahrtā absolūti šaweenojot teesibu šaudeschanu ar noteefaschanu us špaidu darbeem, eeslodšijumu pahrmahzibas namā (kas pahrdewets par ilglaita zetumu) un eeslodšijumu ihflaita zee-tumā, ja pehdejais peespreests par noseedsigeem nodarijumeem, kas usskaititi 27. p., — komissija tomehr taisa mehginajumu fakultatiwitateš wirseenā, un proti, ja tā waretu isteiktees, negatiwā nosihmē.

Pehz komissijas projekta, teesa, peespreeschot eeslodšijumu ihflaita zee-tumā, war, isnehmuma weidā, atšwabinat noteefato no teesibu šaudeschanas, kas paredseta 27., 30. un 34. p.p. Sahds apdomigs formulējums, kura mehrkīs ir eedwest teesai tahdu pat apdomibu minetā noteikuma peemehro-fchana, tomehr dod teesai eespehju atturetees no teesibu eerobeschofchanas tur, kur tas nesaftanetu ar taisnibas šajuhtu un leetderibu.

Uš tahdu komissijas lehmumu finamu eespaidu darija tas, ka pehz lituma teesibu šaudeschana aptwer šewi ari aisseegumu kalpot armijā un flotē (30. pantu 3. pft.) — un tā ka, šaklanā ar 27. pantu, teesibu šaudes-chana ir šaweenota ar kaut kuru šahdsibas isdarischanu pahri par 50 kap., tad waram eedomatees gadijumu, kur isdara masu šahdsibu ar noluhku iswai-ritees no kara klaušibas. Pastahwot augfchā peewestam formulējumam, šodoschai warai ir eespehja aplarot ari aprahditos noseedsigos noluhkus. No noseedsigā subjekta stahwolka atšwabinaschana no teesibu eerobeschofcha-nas schahdā gadijumā buhtu usskatama par „odiosu“, bet, no otras puses, teesa, sinams, war isleetot šawas teesibas ari noteefatā liktena atweeglo-fchana i, ja pehz leetas apstahkeem israhditos, ka teesibu eerobeschofchana nesaftneegtu mehrki.

Miruscho peeminas nosahlaschana.

Pehz 1903. g. fodu litumeem.

Sodu likumu 28. nobalâ paredsetee noseedsigeer nodarijumi fadalas diwâs galwendâs schkirâs: 1) nodarijumos, kas wehrschas pret perfonas goda fajuhthu jeb godu subjektivâ nosihmê un 2) nodarijumos, kas wehrschas pret perfonas labo flawu jeb godu objektivâ nosihmê. Pret perfonas goda fajuhthu wehrstu nodarijumu, kas scho fajuhthu aissfar un fahpina, fauz par perfonigu apwainojumu (Sod. lif. 530. p.), un pret labo flawu wehrstu nodarijumu, kas schai flawai kaitê waj ari titai draud kaitet, fauz par neslawas zelschana (531. p.). Wifos schini nobalâ paredsetos noseedsigos nodarijumos par zeetufcho war buht titai fisiska persona, isnemot 540. pantâ paredseto spezialo nodarijumu, tad par zeetufcho war ari buht juridiska persona, ja isplatot apfinigi nepateefas haumas, tahds apdraud ar to juridiskâs perfonas mantas intereses. Somehr ari ne latra fisiska persona war buht par zeetufcho. Par perfonigu apwainojumu krimnalteesibu finatne atsihst tahdu fodu likuma ar foda peedraudejumu aisleegtu nodarijumu, kura noluhks ir ar atteeziga no-deriga lihdselka palihdsibu tahdai perfonai likt fajust winas goda apfinu aissfarofchu un fahpinofchu nizinajumu. Wats par fewi faprotams, ka perfonas goda fajuhthu war aissfahret un fahpinat titai tad, ja schai perfonai noseedsigâ nodarijuma isdarischanas brihdi tahda fajuhtha ari teescham peemiht, jo goda fajuhtha nebuht naw usflatama par latrai fisislai perfonai weenmehr un wifos apstahklos peemihtofchu ihpaschibu. Tâ p. p. daschus mehneschus wezam behnam un ari pilnigam idiotam, kureem truhkt pat winu perfonigâ „es“ apfinas, naw un ari newar buht goda fajuhthas. Surpretim tahda per-sona, kurai schi fajuhtha ir, finamos apstahklos us laiku to war saudet, ja schi persona, p. p., triht nesamanas stahwolli no pahrlaekas alkohola leetofchanas, ais epileptiskeem krampjeem, akuta psichosa u. t. t. Wifis to kopâ nemot eepreekschejais atfinums par zeetufcho apwainojumu leetâs ir japapildina tanî finâ, ka par tahdu war buht fisiska persona, kurai pret winu wehrstâ perfonigâ apwainojuma objektivas fastahwdatas realiseschanas brihdi peemiht goda fajuhtha.

Sad tahlat, kapeh3 gan fodu likumi wispah3r apfargâ pilfonu subjektivu goda fajuhthu un winu labo flawu? Apwainojums, tã finams, rada zee-schanas. Bet likuma noluhks newar buht un ari naw pilfonu „juhtu neais-fkaramibas“ apfargaschana, jo ne latrs tahds nodarijums, kas rada tahdam zeeschanas, kas tahdâ perfonâ issfauz patihkamibas fajuhthas pahrwehrschanos nepatihkamibas fajuhthâ waj ari apmeerinatibas fajuhthas pahrwehrschanos

dusmäs, ir noseedfigs un šodams, jo tamlīhdīgu juhtu pahrwehršchanos loti beeschi issauz ari pilnīgi likumīgi nodarijumi. Tikuma nolūks, turpretim, ir — nodrošināt latrāi personai netrauzetu eespehjamību kahrtīgi un apsinīgi veikt šavus wišpahrzilweziškos un spezialos usdewumus, un ja zitas personas goda aīškaršchanu likums atšihst par šodamu, tad galwenā kahrtā wišč to dara tadehi, ka apwainojums apdraud zeetufhās personas derigo darbību un winas progresu, masina zeetufhā palauschanos uš šaweem špehkeem un špehjam, nelabwehligi eespaido raksturu, trauzē darbā, dara beeschi loti štipras zeeschanas, kas wišs draud personu padarit par masā wehrtīgu. To walšs peelaut nedrihst un tapehž ari likums ar šoda peedraudejumu aīšleedš nosahkat zita godu.

Miruschais, turpretim, naw wairs persona, wišč wairs nejuht, winam naw ari goda šajuhtas; šawu laizigo ekšistenzi wišč ir beidšis, nekahdi usdewumi winam naw jaweiz, nekas to newar trauzet, tapehž ari no apwainojumeem wišč newar zeešt. Bet nekātotees uš to, loti daudšos kulturwalstu šodu likumos atrodami noteikumi, kas ar šoda peedraudejumu aīšleedš ari pret miruscheem wehrst nodarijumus, kuri teem dšihweem ešot buhtu kwalifizejami, ka to apwainojums. Rā to iškaidrot?

Lai uš šcho jautajumu waretu dot atbildi, tad wišpirms ihsumā jaapluhlo atteezigo kulturwalstu šodu likumu uškati par šcho jautajumu. Profesors Dr. Piepmanns¹⁾ galweno kulturwalstu šodu likumus atteezibā uš „miruscho apwainošchanu“ šadala diwās dalās; weena daļa no šcheem likumeem, pee kureem wišč peeskaita Anglijas, Spanijas un Kreewijas (1903. g.) šodu likumus un Franšijas prešes likumu, nodarijumus, kas miruscheem dšihweem ešot buhtu atšihstami par to apwainojumeem, pašchus par šewi neatšihst par šodameem; bet ja šche nodarijumi neteeschi aīškar ari tuwako pašatpalizeju godu, tad tee ir šodami kā neteeschš pašatpalizeju apwainojums. Pahrejo Širopas walstu šodu likumi un šewišchi jaunatā laika šodu likumu projektī peeturas pee ziteem eeskateem; tā pehž Norwegijas un Portugales šodu likumeem un Austrijas un Wahzijas (1919. g.) šodu likumu projektēem šodama ir kā miruscho nolamashana, tapat ari nešlawas zeshana, pee šam Austrijas projektš expressis verbis ahrpus šodamibas pamet tīkai „miruschā kredita apdraudešchanu“. Pehž Šweizes šodu likumu projekta, Belgijas, Holandes un Wahzijas (1871. g.) šodu likumeem šodama ir tīkai nešlawas zeshana miruscheem. Šapešihmē, ka šchās beidšamās šchiras šodu likumi (Norwegijas, Wahzijas, Austrijas) šchos nodarijumus nosauz par miruschu peeminas nosahlaschānu (Beschimpfung des Andenkens Verstorbener), kas, bes šchaubam, ir pareiši darītš, jo ja šcheit wišpahr war buht runa par apšargajamo objektu, tad par tahdu war buht tīkai miruscho peemina.

¹⁾ Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Besond. Teil. IV. Band. Beleidigung. 344.—345. lap. p.

Muhju 1903. g. šodu likumus, kà jau augšchà minetš, profesors Liepmans preeškaita pee teem šodu likumeem, kuzi mirušcho apwainošchanu atsiht par šodamu tiki tai, ja pret mirušcho wehrstee apwainojumi neteefchi aiffkar ari tuwako pakalpalizeju godu. Tomehr scho ufstatu par pareisu atsiht newar. Šaisnibu šakot, 1903. g. šodu likumi nepeeder ne pee weenas no augšchà minetàm kategorijam un jautajumu par mirušcho apwainošchanu iščkir pilnigi ihpatneji.

„Štarp zitu ir eefpehjami ari šahdi gadijumi,“ raksta Šaganzewš¹⁾ komentaroš pee 523. p., „šad wairaku peršonu apweeniba war buht wehl zeeščhafa, šad weena apweenibaš ložekla labà šlawu un neaptraipità reputazija ir ari pahrejo apweenibaš ložeklu neščkiramš godš, šad pret weenu ložekli wehrštaiš apwainojumš neteefchi atšauzas ari uš pahrejeem. Šahda apweeniba ir gimene: gimeneš ložekli šawà štarpà ir til tuwi, šahdà mehrà šastahda weenu wešelu, ša weena gimeneš ložekla apwainojumš gulštāš uš wišu gimeni.“ Ša ir ta pamata doma, uš kuraš likumdewejš konstruē likuma noteikumuš par tà šauzamo indirekto apwainojumu un mirušcho peeminaš nošahškāchanu. Pee šchāš pamata domāš ir društlu jauškawejaš.

530. panta tekštš šewi šatura peršonigà apwainojuma jehdšena defini-ziju, un no šchāš definizijaš išreet, ša peršonigi apwainot šahdu war diwejadi: ar apeeščhanoš waj ar wahrdeem nošahštajot 1) waj nu pašču zeetuščho, 2) waj ari zeetuščhà gimeneš ložekli, kaut ari mirušchu, pee šam pehdejà gadijumà nemāš naw wajadšigš šewiščki peerahdit, ša nošahštajot gimeneš ložekli, lihds ar to teef nošahštāš zeetuščhà godš, jo pehz šcha likuma pamat-idejaš weena gimeneš ložekla apwainojumš ir patš par šewi wišu pahrejo apwainojumš. — Šchi konstrukzija ir gan loti weenfahršcha, bet ša wina buhtu ari tilpat pareiša, to tomehr newar teikt.

Lai nu zil zeeščhāš buhtu gimeneš šaitēš, tomehr apgalwot un šikket, ša weenmehr un wišur weenam gimeneš ložeklim išdaritāš apwainojumš gulštāš ari uš wišu pahrejo ložeklu godu, ir aplami. Newar jau gan noleegt, ša šahdi atšewiščki apwainojumu gadijumi nebuhtu nemāš eefpehjami, bet tāš ir šatra atšewiščka šakta jautajumš, šāš šatru reiži japahrbauda. Newajaga aišmiršt, ša gimeneš šaitēš ne weenmehr ir zeeščhāš, tāš war ari finamōš apštahkloš ištirt un galigi šatruht, un tāš muhju laikōš noteef nereti, tà ša gimeneš ložekli pilnigi atšweščinajaš weenš no otra. Un ja nu šahdāš gimeneš ložekli atšlahti wišuš gimeneš šakarūš ir pahrttraufušči, weenš no otra atšweščinajuščees, dšihwo naidigi un pee šatra išdewiga gadijuma pašči šawà štarpà atšlahti apwaino weenš otru, tad šmeekligi ir runat, ša atteezibà uš weenu cum animo injuriandi išteiktāš nizinajumš weenumehr un wišōš gadijumōš aiffkarš otra goda šajuhtu.

¹⁾ Уголовное уложение 22 марта. По изданиямъ Н. С. Таганцева. Рига 1922. г 100. Ipp.

Bes fchaubam, naw jau pa leelakai dalai neweenam patihkami dsirdet, ka par wina tehwu, brahli waj mahsu iffakas nizinoschi, toz wina klahrbuhtne aismugurifli nolama, bet ne katru reifi fchi klahrfesofcha personu issaukta nepatihlamibas fajuhta buhs winas goda fajuhtas fahpinajums, nefkatotees us to, ka lamataja teefchais noluhks ir bijis tahdu radit. Bet darbs ir apfuhdsset lamataju pee teefas un tifai pateift, ka juhtas apwainots, — teefa, konstatejufi apfuhdseta animus injuriandi un noseedsiga nodarijuma objektiwo fastahwu, atsihs apfuhdsseto par wainigu personiga apwainojuma, faut gan pateefba apfuhdsetais, warbuht, buhs isdarijis tifai apwainojuma mehginajumu ar nederigeem lihdselkeem.

Raut gan 531. p. par neslawas zelfchanu mirufcheem expressis verbis nemit, bet ja reis subjektiwo goda fajuhtu apfargajofcho likumu pamata guf presumpzija, ka weena gimenes lozekla gods weenmehr un wifos gadijumos ir ari zitu pahrejo lozeklu gods, pee kam naw eemefta domat, ka atteeziba us godu objektiwa nosihme buhtu japeemehro kahds zits prinzijs, tad ari us neslawas zelfchanu wispahrigos wilzeenos atteezinams tas patz, kas teifts par personigo apwainojumu.

Pahrejot us mirufcho peeminas nosahlfafchanu, ka fpezialu indirektas apwainofchanas weidu, janahf pee atfinuma, ka fchahds fchi problema atrifinajums naw usftatams ne par leetderigu, ne par pareifu. Godu likumu autori godu apfargajofcho normu pamata ir likufchi aplamu, isdomatu presumpziju par wifu gimenes lozeklu goda solidaritati un weenibu, pateizotees kam par apwainojumu beeschi ween atsihtami tahdi nodarijumi, kureem ar apwainojumu wahrda ihsta nosihme mas kopeja un labaka gadijuma ir tifai apwainojuma mehginajumi ar nederigeem lihdselkeem. Pamats ir aplams, tapehz ari fefas ir faitigas.

Schi kluhda jaunato laiku fodu likumos nowehrsta. Uplama presumpzija par gimenes lozeklu goda solidaritati un weenibu atmesta, un mirufcho peeminas nosahlfafchanas fodamiba nostahdita us pareisakeem pamateem. Ka mirufcho peeminas nosahlfafchana fodama, par to stary jaunaka laika likum-dewejeem domustarpibas naw, — un ka tas darams newis mirufcho, bet gan wina pakalpalizeju intereses, tas patz par fewi faprotams. Mehginajums pamatot fcho fodamibu ar pakalpalizeju goda aiffarfchanu naw atradis peefrifchanu, ka nesafstanofchs ar dsihwes ihstenibu, tapehz ari jaunato laiku likum-deweji nostahjuschees us zita weedofka. Scho weedofli atteeziba us mirufcho peeminas nosahlfafchanu profefors Dr. Liepmans¹⁾ raksturo fchahdi: „Uftahf fchahduz nodarijumus nefoditus — runa preti muhsu taifnibas apfina. Pakalpalizejeem preefch atgainafchanas no fchahdeem nodarijumeem bes fawa goda aiffahwefchanas ir wehl ari zitas intereses. Personas nowehrtejums fabeedriba neifdsfeest lihds ar personas nahwi, bet finamu laiku fchim nowehrte-

¹⁾ Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Besond. Teil. Band IV., 340. lpp.

jumam peemiht dšihwš ſwaigums: ſchini ſinà war apdraudet ari miruſchà labo ſlawu, ſchini ſinà war apwainot ari miruſcho. Reaget pret ſchahdeem apwainojumeem pakalpalizejuš ſpeesch winu pietateš juhtas, winu zeeniba (Anhànglichkeit) pret pakalpalifuſchàm wehrtibam. Ne tadehl negrib par tuwu miruſcho nelabas un ſewiſchki godu aiſſkarofchaš leetas dširdet, ka no ta juhtas lihdsi ſawàs goda juhtàs aiſſkartiš, bet gan tadehl, ka taš rada zeeſchanaš, ja to, ko mehš zeenam, ziti noſahlà. Schiš ir taš ihſtaiš weedofliš, no kura ſchee nodarijumi jaapluhlo: te ir dariſchana ar miruſcho labàs ſlawas apdraudeſchānu, kaš ſahpina pakalpalizeju pietateš juhtas.“ — Iſejot no ſchi redſeš ſtahwolka, Dr. Liepmānš eeteiz atſiht par ſodamu tiſai miruſcho labàs ſlawas noſahlaſchānu, jo ſchahdi nodarijumi uš miruſchà tuwateem pakalpalizejeem war atſtahſt ne maſat launas ſekas, kà teeſchš winu apwainojums. Norwegijaš 1902. g. ſodu liſumi un Auſtrijaš un Wahzijaš (1919. g.) ſodu liſumu projekti miruſcho peeminaš noſahlaſchānu ſaprot wehl plaſchaki un par ſodamu atſiht ari miruſchà nogahniſchānu (Beſchimpfung). Par apſargajamo objektu ſchee liſumi uſſkata miruſchà peeminau, un kaš to noſahlà, miruſcho launprahtigi nogahnot waj ari iſplatot par ta godu aiſſkarofchaš apſinigi nepateeſaš baumas, taš kriht ſodà. Geintereteti ſchahdu nodarijumu wajaſchānà, pilnigi dabigi, ir tiſai miruſchà tuwatee pakalpalizeji, un tiſai teem ir peeſchiramaš ſuhdſibas iniziatiweš teeſibaš. Schiš, leekas, ir weenigaiš pareiſaiš zekſch, kà waram pareiſi un ſaſkanà ar dšihweš ihſtenibu noſtahdit liſuma noteikumuš par miruſcho peeminaš noſahlaſchānu. Jaatmet ir aplanà preſumpzija par gimeneš lozeklu goda weenibu un ſolidaritati un atteezigi jaiſlabo Sodu liſumu 530. panta tekſtš, bet 28. nodala japapildina ar jaunu pantu par miruſcho peeminaš noſahlaſchānu, jo ſchee nodarijumi peh3 ſawas dabas wiſtuwaki ſtahw nodarijumeem pret perſonaš godu. Ja noſahlaſajot weenu gimeneš lozekli, kaut ari taš buhtu miriš, kaħdš lihds ar to teeſcham ari aiſſkarš pakalpalizeju godu, toš apwainoš, tad apſuhdſeto ari apwainojumà par wainigu warèš atſiht. Pee ſchiš kaħrtibaš leetas wareſtm ſaukt ihſtā wahrda, un par „apwainoſchānu“ nebuħš jaſoda zilweki, kuri pateeſibà nekahdu apwainojumu wahrda ihſtā noſihmē iſdarijuſchi naw.

W. Ulfjnis.

Pea jautajuma par weetejo ziwillikumu kopojuma atteezinashanu us Latgali.

Tā ka jautajums par to, ka nepeezeešchami atteezinat us Latgali tur spēhā ešošo X. šehj. I. dalas noteikumu weetā weetejo ziwillikumu kopojumu, prinzipā jau iššchirts pozitīwi, tad Romišija, šahkdama apspreešt, šahdā apmehrā šche pehdejee likumu noteikumi buhtu eewedami un šahdi no Reetumlatwijā spēhā ešošcheem materialo teešibu un wišpirms leetu teešibu panteem nebuhtu peemehrojami Latgalē, atrada par nepeezeešchamu peenemt weenšahršchako šalihdsinashanas metodi, nostahdot lihdsās weetejo ziwillikumu kopojuma atšewišchēus institutus, noteikumus un pantus ar atteezigeem X. šehj. I. d. panteem, nemot par pamatu weetejo priwatlikumu kopojumu un apstahjotees šhkal pee weena waj otra kodekša atšewišchēem panteem tikai tad, ja štarp teem ir eewehrojama atšchiriba waj pretruna.

Newajaga peemirst, ka weetejo ziwillikumu kopojums wišpirms ir dšili pahrdomats mahzits darbs: šastahdot kopojumu, kodifikatori pilnigi aišnehma no pašhstamām juridiskām mahzibas grahmatam un kodekšēem weselu wirkni pantu, kuri jau bij dšihwē praktiski peeleetoti; šchahdus pantus neišdomaja, bet pahrneša pašhstamās dšili pahrdomatās un ar dšihwes prašibam šaklanošchās tešes no redšamako juristu mahzibas grahmatam, kuras bij šaraktijušchi ta laika redšamatee juristi, kā Mühlenbruchs, Makeldejs, Sintenis, Glüks, Urndts un ziti; šchis mahzibas grahmatas šawukahrt naw nekas zits kā išwilkums no likumdošchanas špreedumeem, kas iškaišiti pa Justiniana Corpus juris civilis, šapehz jaatšhst, ka lai eewestu kodekšā šinatnē nopeetni pahrdomatus teešibu prinzipus, bij wišpareišati taišni eewest pantu weidā ihfu un išmelošchu išwilkumu no wišredšamateem un praktikā wišwairak išplatiteem šinatniškeem darbeem.

Sur, kur kodifikatoreem nahzās išwest spēhā ešošo eeradumu teešibu noteikumus, wini atkal išleetoja atteezigo šinatniško literaturu, no kuras nehma nepeezeešchamās šinas ari teešu eestahdes. Tā ka wahzu teešibas no šeneem laikeem ušstatija kā subsidiari spēhā ešošchās Baltijā, tad taiš gadījumos, kur bij drošchi noskaidrots, ka šchis teešibas ir spēhā, Bunge wairs nepeeturejās wiš pee šinatniškeem kuršēem, bet greesās teešchi pee pirmawoteem, t. i. pehz gara ar Baltijas teešibam radineezigeem Prusijas waj Šakšijas kodekšēem. Tomehr ar leelu apdomibu un usmanibu išnemdami atšewišchēus noteikumus no dašchadeem awoteem, kodifikatori išleetoja wišus lihdsēklus, lai toš šaklanotu neween atteezibā us redadžiju, bet ari likumu kopojuma šistēmas

weenibas sinâ. Weetejo priwatlikumu kopojumš nebuht nepastahw no gaba-
lineem un strehmelitem, kas nemti no šawâ laikâ modê bijušchâm mahzibas
grahmatam; kompilojot noteikumus, kodifikatori ir peelikuschî daudš puhtu, lai
raditu weenu, samehrigi harmonisku kodeksu; ja weetejo priwatlikumu kopojumâ
ari ir pretrunas, tad to naw wairaf tã ahrsemju kodeksos; atšewišchî notei-
kumi kopojumâ papildina zits zitu un šatuhst kopã weenã weseļã. Katrs
leels teešibu instituts ir weens noapalots weseļš; no daschadãm weetam
nemtãš teorijas mahšfliģi šaweenotãš, pahrdomataš un šalaufetas; materiala
apštrahdajumã juhtama domu un sistemas weeniba, un iswehledamees atšewišch-
kãš dalãš jaunzelamai ehkai, tãš zehleji naw islaidušchî ij azim kopejo planu.

Sahdã šahrtã jaatšihst, ka weetejo priwatlikumu kopojumš ir samehrigš
un harmoniškš kopojumš, kuršch šatur ziwilteešibu noteikumus, kas isteikti tã
ruhpigi pahrdomataš šinatniškãš tešes un sistematisti apweenoti weenã wairaf
waj masaļ samehrigã weseļã, un praktikã wiņsch israhdijees špehjiģš ispidbit
wišãš prašibas, kuraš tam wareja usstahdit (st. Barona A. Noldes „Очерки
по истории кодификации мѣстн. гражд. зак.“, 1914, 515. — 576. lpp.).

Ja ar šcho kodeksu šalihdsšinam ari tagad Latgalē un no Leetawaš peewe-
notã bijušchã Raunas teritorialã joflã špehtã ešofcho kreewu ziwillikumu kopo-
jumu, kuršch eweetots X. šehj. I. dalã, tad durãš azis aša iščchiriba starp
šcheem diweem ziwillikumu kopojumeem. Pastahw titai tihri ahreja weena-
diba tai sinã, tã abi kopojumi eedaliti tšchetrãš grahmatãš, kuraš šatur gime-
neš, leetu, mantojumu un šaištibu teešibas.¹⁾ Paščãš grahmatãš eedalitãš
šadalãš, — šadalãš dalãš, bet pehdejãš nodalãš. Šchis tihri ahrejais abu
kopojumu weenadais eekahrtujumš isšlaidrojumš ar to, ka weetejo teešibu
kodifikatoreem bij usstahdita prašiba, lai kopojuma pamata plans pehž eekšeh-
kãš šastanetu ar X. šehj. I. dalãš sistemu. Starp zitu, šchis prašibas deht
weetejo priwatlikumu kopojumã nebij weetas tã šauzamai „wišpahrejã dalai“, kura
tad jau bij peenemta ta laikã romeeschu teešibu kuršos, un ar to isšlaidrojãms,
šapehž šchis wišpahrejãš dalãš noteikumi bij jaewed kopojuma beigãš —
šaištibu teešibãš. Kas atteezas uš X. šehj. I. dalãš eekšchejo šaturu, tad
wišpirms wiņsch ir daschadã laikã zehluščhos noteikumum krahjumš
un tapehž lihds pat šchim laikam neš daschadu laikmetu un daschadu
šabeedriškãš dsihweš eekahrtu pehdaš. Patš Speranskiš rau-
dsijãš uš X. šehj. I. dalãš ziwillikumu kopojumu tã uš tahdu eepreekšcheju
materialu krahjumu, kuri ar laiku buhtu pahrštrahdajami par ziwilkodeksu (st.
Арх. Калачовъ 1859 г. Корфъ, II. šehj., 324. lpp.).

¹⁾ Somehr japeešihmē, ka ari šchis eedalijumš grahmatãš pehž minetãm 4 ziwil-
teešibu nošarem X. šehj. I. dalã naw išturetš: tã pirkuma, mainãš un dahwinajuma lihgumi,
kuri peeder pee šaištibu teešibam, atradušchî weetu kopojuma treschã, bet newis zeturtã
grahmatã, tã tas bij šagaidãms. Pirmos 1832. un 1842. g. isdewumos X. šehj. I. dala
peeturejãš pee instituziju sistemas un šatureja trihs noteiktus nodalijumus: par peršo-
nam, par leetam un par suhdsibam. Somehr wehlatos isdewumos prozesualãš teešibas
(V. grahmata) noščchihra šif. šop. XVI. šehjumã.

Tà ka freewu ziwilfikumu kopojuma panteem pa leelakai dakai ir pahrwara fasuistifis raksturs, tad atrodam loti mas legalu definiziju; abstraktu wispahreju pantu gandrihs nemas naw; loti dauds deklaratiwu pantu bes jebfahdas fanzijas, patš likums tà likumdeweja pawehle ne arween atrodas panta tekstā, daschreis peefihmē, nereti peelikumā pee peefihmes, kur beeschi isteikti ne kautfahdi sikhumi, bet wefeli instituti (st. peel. pee 420. p. 2. peefihmes, peel. pee 694. p., peel. pee 698. p.).

Ja no X. §. I. dalas pantu fastahwa ismetam pantus ar norahdoschu raksturu, weetejus pantus un eerobeschojoschus noteikumus, tad paleef samehra loti neleels skaitš wispahreju ziwilteefisku normu, kuru azim redsot nepeeteef pilsoniskas apgrošibas attihstibai, un X §. I. dalas ziwilteefisko normu nabadsiba,¹⁾ kas atshmeta ari daudsoš freewu ziwilteefibu kurfos (st. Малышевъ, Курсъ Гражд. Права 1879/80 г., 12. lpp., Синайскій, Рус. Гражд. Пр. 1917. г. 25. un турп. lpp., Гуляевъ, Рус. Гражд. Пр. 1913 г. 15. lpp.) bij par eemeslu plaschai radošchai darbikai no freewu waldoschā fenata puses, kurfch ar šaweem spreedumeem X. §. I. dalas aplokā neween isskaidroja likumus, bet ari aispildija winos nowehrojamos robuš, un bes tam nereti noraidija šatura finā pilnigi skaidra likuma peeletošchanu, ja šchis likums nesastaneja ar muhslaitu dsihwes un apgrošibas prašbam.²⁾

Cewehrojot tahduš freewu kodeksa truhumus, freewu ziwilteefibu literatura gluschi pareisi aifrahdija, ka pilsoniski-teefiska apgrošiba Krewija pamatojas ne tikdaudš uš likuma pawehlem, zik uš šcho pawehlu istulkojumeem šasazijas spreedumos³⁾ (st. Исаченко, Сводъ кассац. положений по вопросамъ Рус. Гражд. матер.. права 1910 г. un А. М. Гуляевъ, Толкованіе закона въ практикѣ Гражд. Кас. Д-та Пр. Сената, 1912 г., un ka tagad X. §. I. dala arween masak un masak atbilst muhsu teefiskās šahrtibas prašbam. Šarehž aš šajuhtama wajadsiba pehž ziwilkodeksa (Проф. Синайскій, Русск. Гражд. Право 1912 г., 26. lpp.).

X. §. I. d. negatiwās puses un wina normu ahrfahrtigā nabadsiba peespeeda freewu teefleetu ministri jau 1882. gada wispadewigajā sinojumā

¹⁾ Daudš ziwilteefisku normu eewetotas zitos šif. kopojuma sehjumos: tà noteikumi par nepareisizigu personu laulibam (XI. §. I. d.), noteikumi, kas attezas uš semneefu teefbam (IX. §.), noteikumi, kas eerobescho ihpaschuma teefibu (XII. §. I. d.) u. z.

²⁾ St. peem. ziw. šaf. dep. spreed. № 735/69 g., № 1121/71 g., № 61/92 g. par atbildibas nosazijumu nosihmi (1427. p.), spreed. № 20/98 g., kurfch pret pastahwošchu likumu (1853. p.) atkauj nodot obligazijas treschām personam. (Statees schinē jautajumā ari Правотворческая дятельность Прав. Сената въ области гражд. права, бар. А. Э. Нольде, Исторія Прав. Сената за 200 лѣтъ, IV. sehj., 421.—440. lpp.).

³⁾ Kā pareisi aifrahda prof. Gulajewš (Русск. Гражд. Право, 14.—16. lpp.), ne ar likumu, bet tikai ar šenata praktisu ir nodibinati wefeli instituti, kuruš likums nepasihst, peem. semneefu mahjas (крестьянскій дворъ) jehdsens, tšhefa, pretlikumigas eedshwošchanās, sikhwu barijumu jehdseni u. t. t.

atsihmet, ka „fenata ziv. kas. dep., kurfch aizinats buht par likumu nosihmes istulkotaju — atbalstidamees us freewu ziwilkodeksu, X. f. I. d., nespehji apmeerinofchi weift sawu usdewumu: loti beeschi winam nahkas newis istulkot likumus, bet isdot jaunus ziwilteesifto atteezibu apsihmejumus“.

Šchis lihds schim laikam Latgalē esofchā freewu kodeksa negatiwās puses, kuras atsihmejuschi autoritatiwi freewu teesibu un sinatnes preefschstahwi, tahdā kahrtā war noderet par pateizigu eemeslu eewest spehlā Latwijas austrumu un ari pa daļai deenwidu daļā stingri sistematisko un us sinatnisku darbu pamata isstrahdato weetejo priwatlikumu kopojuumu, protams, ziktahl winā eetilpstoschee teesifsee instituti un atsewifchēi noteikumi neatradisees ašā pretrunā ar tahdeem teesifseem noteikumeem, kuri šche jau dsili eesaknojuschees un pee kureem weetejee eedsihwotaji peeraduschē.

Tahlatais Romifijas darbs tad nu bij apspreest šcho pehdejo jautajumu, lihdsteku apflatot atteezigos leetu teesibu noteikumus peh3 abeem kopojuumeem.

Se titali weetā aifrahdit, ka lai gan, tā augschā minets, tā X. f. I. d., tā ari weet. priw. lik. kopojuumā truhsti tā šauzamās wispahrejās daļās, kura ir eewada daļa jaunakos ziwilkodeksos un sneeds wirkni wispahreju pamata prinzipu, us kureem dibinati wifš pahrejee ziwillikumu noteikumi, tad tatschu, kamehr X. f. I. d. schahdu prinzipu naw pawifam, weetejo priwatlikumu kopojuumā katram wairak waj masak faresthgitam institutam waj noteikumam eet eepreefch fewischi panti, kureem ir paslaidrojofchi-eewadoscha nosihme (ff. peem. 707.—709. pp. nodalā par ihpafchumu, 953.—959. pp. nodalā par ihpafchuma atfawinaschanas teesibu eerobeshojumeem, 1089.—1101 pp. nodalā par serwituteem, 1613.—1617. nodalā par ispirkchanas teesibam, 3215.—3220. — par atbildišu pee ewifzijas u. 3.).

Wifš tas bej schaubam eewehrojama mehra atweeglinās eepasihtees ar jauno ziwilkodeksu, kuru nodomats eewest Latgalē, tā ari to leetot; pee schi kodeksa us augstakās teesu eestahdes wairs negulēs likumdoschanas rakstura usdewums, kurfch tai naw pa spehkam un pahrsneeds winas kompenzeš robešchās.

W. B u f o w i f s.

Indosamenta funtziju norobeschojumi.

Pilnam wekselindosamentam ir divas funtzijas: t. f. transportfunktzija un garantijas funtzija.

1. Transportfunktzija isteizas tà, ka uf indosamenta pamata uf indosataru „pahreet“ wifas no weksela isreetoschàs teesibaš: „всѣ права, вытекающія изъ векселя“. Wexselu likuma (W. L.) 24 p. „... alle Rechte aus dem Wechsel...“: wahzu wekselu likuma (W. O.) 10. p. Tas nošimè, ka uf indosataru pahreet wišpirms ihpašchuma teesiba uf wekseli, preteji profuras indosamentam (W. L. 25., 26. p.p.), kuram tikai pilnwaras raksturs. Šchaj finâ W. L. 17. p. taisni ušswer, ka weksela pirmam eeguwejam teesiba wekseli nodot ihpašchumâ zitâm personam („...передать въ собственность...“). Tâ tad indosamentam ir wišpirms leetiščkās ņešas, kuras ņawukahrt nodibina ari obligatoriskās ņešas, uf indosataru pahreet taisni „no weksela isreetoschàs teesibaš“, bet newis indosanta teesibaš, t. i. newis indosanta, wekselprašibaš it fâ tai apmehrà un weidâ, ņahdâ ņchi prašiba peekristu indosantam, bet gan tai apmehrà un weidâ, ņahduš abstrakti un teeschi usrahda patš wekseliš. Ar ņcho indosaments noteikti atščēiras no ņešijas fâ to ņewiščēi ušswer W. L. 24. p. motiwi (Rr. walstis kanzl. 1902. g. isdew. 58. l. p.), aisrahdot, ka likumdewejš ar nodomu naw 24. p. tekstâ leetojiš terminu „pahreet“ (переходить), tapat, fâ to eewehrojot ari W. O. 10. p. Saprotot indosamenta transportfunktziju taisni atņhmetâ tehniskâ nošimè, t. i. atraidot „pahreju“, iņņaidrojams tas indosamenta prinzijs, ka preteji ņešijai — wekselparahdneekš war aistahwetees pret wekseluretaju tikai ar eerunam, kuras dibinajas uf „wekselu likumu“, waj uf wekselparahdneeka teeschâm atteezibam pret wekseluretaju (W. L. 28., 33. p. p., W. O. 82. p.). W. L. 33. p. peewestâ frase: „...или изъ постановлений сего устава...“ gan neņatriht ar awota 33. p., t. i. W. O. 82. p. leetoteem wahrdeem: „... aus dem Wechselrechte selbst...“, jo W. O. 82. p. sem „Wechselrecht“ ņaprot newis wahzu „Wechselordnung“, bet gan „weksela obligazijas objektivo ņastahwu“. Šcherņchenewiņchš (Kурсъ торговаго права, II. ņehj.), nepareisi ņaprotot terminu „transportfunktziju“ newis augščâ aprahditâ un ņinatniškōš darboš wišpahre peenemtâ nošimè, bet burtiņki fâ „ņuņešijiu radoņču efektu“, ņpeestš pilnigi atraidot indosamenta t. f. transportfunktziju, tās weetâ tomehr neusstahdot ņahdu zitu juridisku terminu, kurņch apņhmetu W. L. 24. p. peewestâš indosamenta atņewiščkās ņešas.

Indosamenta transportfunktziju war waj nu pilnigi iņņehgt, waj tikai norobesçot. Šakarâ ar to, jautajumâ par indosamenta transportfunktzijas

atzelschanu resp. norobeschoschanu, atfewischtas likumboschanas eenem daschadus stahwoklus.

1. W. O. schai sinâ noteikti atschir no weenas pufes, t. i. „Rektaklausel“ (negatiwe Ordeklausel: W. O. 7. p. 2. d. un no otras pufes t. f. Rektaindosamentu (W. O. 15. p.).

a. Geweetojot wefela testâ t. f. „Rektaklausel“, wahrdeem „nicht an Order“, waj tam lihdfigu frasu, wefeldewejs, t. i. weentahrscha wefela dewejs, waj trattas dewejs (trasants), pilnigi aisleeds wefela indosofchanu un isslehds tà tad jebtahdus pilnus indosamentus (W. O. 9. p. 12. d.). Ur to wefelis pahrwehrschas par rektapapiru un proti par rektawefeli, t. i. winsch absoluti wairs naw indosojams pilna indosamenta zela, bet titai ar profuraindosamentu. Tadehl wiseem, preteji rektaklausulai tomehr taifiteem indosamenteem, peeschkrama titai weentahrschas zefijas nosihme. Sâ tad ar „Rektaklausel“ wefeldewejs panahf to, ka winsch pret wefeseleguweja pehz-nahzejeem atbild titai us zefijas pamata, zelot pret pehdejeem wisas eerunas, kas peekriht winam kâ „debitor cessus“, zil tahlu winsch wefelturetaju preelshâ neatbild us tahda zita wefela obligazijas pamata.

b. No otras pufes, kâ pirmais wefeseleguwejs resp. trasants, tà ari tahlakee indosatari war sawâ indosamenta ustrastâ aisleegt wefela tahlakee indosofchanu wahrdeem „nicht an Order“ waj ar lihdfigu frasu (W. O. 15. p.): t. i. „Rektaindosaments“. Ur rektaindosamentu wefelis nepahrwehrschas par rektawefeli, bet kâ eepreefch paleef orderwefelis, titai rektaindosants personigi teet atswabinats no wefelu atbildibas pret tahlakeem indosanteem, lai gan ne pret sawu teefcho rektoindosatorn, ziktahlu rektoindosants wispahpret wefelturetaju neatbild us tahda zita wefela obligazijas pamata. Preteji rektaatsihmei (Rektawechsel), rektaindosaments neisrahda absolutas, objektibas sekas: nekatotees us rektaindosamenta esamibu, tahlakee indosamenti patur spehku sawâ starpâ, ar pehdejeem leetischkas teefibas us wefeli, kâ ari no wefela isreetofchas obligazijas teefibas „pahree!“ us indosatareem un weh-lakee indosanti atbild pret pehzindosanteem fastanâ ar wefelteefibam. Weh-lakeem indosatareem, isnemot — kâ minets — rektaindosataru — atnemtâs titai regresa teefibas pret rektaindosantu.

Sâ tad pehz W. O. wefelis, kâ „dsimis“ (geborendes) orderpapis ar rektaatsihmi pahrwehrschas par rektawefeli, bet pee rektaindosamenta tomehr paleef orderwefelis.

2. Zitu stahwofli schai sinâ eenem W. L., kusch tâpat kâ italu wefel-likums pareds (22. p.) titai weenu indosamenta aisleegumu kâ tahdu, neatshkirot — juridiskâs Konstruzijas un fesu sinâ — rektaatsihmi no rekta-indosamenta un usstahdot indosamentu aisleegumu kâ wispahreju jur. institutu, tà fastot, rektaatsihmi plashakâ nosihmê, kura aptwer kâ wefeldeweja aisleegumu (rektaatsihmi schaurakâ nosihmê), tà ari indosanta aisleegumu (rektaindosamentu). Schim wispahrejam indosamenta aisleegumam W. L.

peefchfir wifzauri tikai objektivu, relativu fpehku tai finâ, ka wifseem — preteji kaut kahdam indofamenta aifleegumam — taifiteem indofamenteem naw fpehka atteezibâ uf aifleedsfofcho perfonu, neatfarigi no ta, waj lâ tahda rihfojas wekfeldewejs, waj indofants. Par indofamentu aifleedsfofchu perfonu wifpahr ufkatami neween weenfahrfcha wekfela dewejs un trattas dewejs (trafants), jo ari trattas afzeptantam teefiba, afzeptejot trattu, afzeptam peeweenot rektaatifhmi, t. i. aifleegt tahlafus indofamentus. W. L. 89. p. teefchi atfauzas uf 22. p. — Wahzu wekfelu literatura un prafke faprot afzeptanta peeweenoto „Rektaklaufel“ lâ afzeptia norobefchojnu, kurfch aifflar tikai afzeptanta perfonigu atbildibu, bet ne wekfeli lâ tahdu. Schis wahzu W. O. paredsetais afzeptanta jur. fiahwofliis muhfju W. L. naw peemehrojams; afzeptanta rektaklaufula fchai finâ nekahdas atfewifchfas jur. fetas neifrahda, jo pehz W. L. 22. p. indofamenta aifleegums wifpahr norobefcho tikai pafchas aifleedsfofchâs perfonas wekfelatbildibu ween, negrosot indofataru resp. indofantu fawftarpejâs atteezibas, un pee tam pilnigi neatfarigi no ta, waj indofamenta aifleegums notizis uf „Rektaklaufel“ fchaurakâ nofihmê (W. O. 9. p. 2. ppt.), waj uf rektaindofamenta (W. O. 15. p.) pamata. Tâ tab, faffanâ ar W. L. 22. p. pat ar rektaatifhmi fchaurakâ nofihmê wekfelis nepahrwehrfchas par rektaapiriu, bet — preteji W. O. — tapat pateef orderpapis, lâ pee rektaindofamenta. Râ wekfeldewejs, tapat ari indofants, aifleedsot indofamentus, panahf — pehz W. L. 22. p. — tikai to, ka wifch objektivi atfwabinats no regrefa atbildibas. Kas atteezas fewifchki uf rektaindofanta perfonu, tab nefpehlê lomu, waj rektaindofamentu taifa kahds no indofanteem, waj wekfleeguwejs resp. remitents, waj pat trafants. Jo ari trafants war ufstahtees lâ indofants un tâ tad ari lâ rektaindofants, ja wekfelis pahrnahzis winam uf t. f. „Rûdgiro“. — W. L. 89. p., atfaukdamees uf 22. p., nekahdus ifnehmumus fchai finâ nenoteiz, pat ari ne atteezibâ uf „wekfeli uf fawu orderi“ (Wechsel an eigene Order), kurâ trafants fatriht ar remitentu (W. L. 87. p. 1. ppt.). To pafchu fiahwofli eenem fchai jautajumâ ari W. O. (Stratz, komentara 8. ifd. 1912. g., pee 15. p. 1. peef.). Bet nedj weenfahrfchâ wekfela dewejs, nedj trattas afzeptants newar indofet wekfeli, tâ tad ari newar taifit rektaindofamentu, jo pehz W. L. 17., 34., 89. p. p. wekfelis war uf fchim perfonam pahrnahft tikai dfehchanas dehft. No otras pufes, nemot wehrâ, ka indofamentus aifleedsfofchâ perfonu wifpahr naw brihwa no regrefa atbildibas pret fawu teefcho rektaindofataru (ft. augfchâ I. 1. b.), tahda trafanta fiahwofliis, kurfch rektaklaufulas zekâ, aifleeds indofamentus, pehz muhfju W. L. kaunaks, nelabwehligaks, nekâ pehz W. O., jo pehz W. O. wifch ar „Rektaklaufel“ pilnigi ifflehdj abfoluti wifas regrefa praifibas pret fewi, tâ tad ari fawa teefchâ indofatara regrefa praifibu, ja trafants, neflatotees uf wina jau taifito rektaatifhmi, tomehr wekfeli indofetu. Pehz W. O. 9. p. 2. ppt. wif indofamenti, kuruš taifa preteji pafstahwofchaj rektaatifhmei, ufkatami par neefofcheem,

tadehl pehz W. O. atristu tà neefošš ari pašča trafanta indofaments. Turpretim pehz W. L. 22. p. trafants, kurfš taifa indofamentu, wina pašča rektaatsihmei pastahwot, naw atfwabinats no regresa atbildibas pret šawu teefšo indofataru, jo pehz W. L. rektaatsihmei naw absoluta, objektiva špehta un indofants (pat rektaindofants) naw atfwabinats — tà augšča aifrah-dits — no regresa atbildibas pret indofatareem (pat ne pret rektaindofataru).

Peewestee W. L. noteifumi (22. p.), kuru usstahda weenu pašču wiš-pahreju institutu, un proti, „indofamenta aisleegumu“, aptwerot pehdejâ tà rektaatsihmi (ščaurafâ nošihmê), tà ari rektaindofamentu, pilnigi ščai finâ peelihdšina šawâ starpâ wefeldeweja un indofantu stahwofluš, peefškirot ari pirmajam stahwofli, kuru W. O. atteezina titai uš rektaindofantu. Tâ tad pehz W. L. (22. p.) indofamenta transportfunkzija ar rektaatsihmi (ščaurafâ nošihmê) naw pilnigi isflehgta (tà to paredš W. O.), bet titai eerobesčota, tapat tà pee rektaindofamenta. Bet indofamenta transportfunkzija pastahw pilnâ špehlâ pee prejudizeta wefela, pat ja pehdejais jau protestets (W. L. 56. p.).

Indofamenta transportfunkzija isteizas neween wefeloš, bet ari zitoš orderpapiroš, peem., iščekoš (1921. g. 18. marta liifuma 4. p. par iščeku: liif. krahj. 75. p.; Zwingmanu špreed. krahj. VIII. šehj. №№ 1616, 1641), un, šaprotams, eerobesčojama — šaštana ar W. L. — ari zitoš orderpapiroš pehz wefela analogijas (liifuma par iščeku 10. p.). Tâ tad pehz muhšu liifumdošanas naw atsištami ne rektaewefeliš, nedš rektaščekš.

II. Šafarâ ar indofamenta garantijas funkciju, wišpahr indofanti atbild wefekturetaja preekšča tapat tà weenfahrfča wefela deweješ un — atteezibâ uš trattu — tapat tà trafants (W. L. 28., 99. p. p., 103. p. 3. pft., W. O. 14., 25., 29., 41., 49. p. p.). Terminšč „garantijas funkcija“ naw pilnigi prezisš, jo indofants atbild ne titai uš weenfahrfča (pat ne uš ešpromifara, solidarista, kumulatiwa) galwojuma pamata. Ne wišpahr un ne wišur indofamenta tendenzê ir taišni ušnemtees garantiju, galwojumu par wefeldeweju waj par šahdu zitu wefelparahdneeku. Garantijai, pehz buhtibas, ir atzešora nošihme, wina atkarajas no galwenâš, nodrošinatâš prasibas listena, kamehr pret indofantu zelaš jauna, patstahwiga prasiba, kura neatkarajas no wefeldeweja atteezibam pret eepreekščejeem wefekturetajeem, tadehl indofantam naw teefibas, šawas eerunas pret wefelprasitaju dibinat uš uš wefeldeweja atteezibam pret wefekturetaju, peem. uš pehdejâ atteifšanos no parahda, mašas termina pagarinaščanu, atmašam, ja ščahdi atti naw redšami no pašča wefela (W. L. 28., 33. p. p.) Tadehl ari naw peenemamas Šerščenewiſſča domas (wina peewestâ darbâ), it tà indofaments atškirotees no zefijas, šiarj zitu, ar to, tà indofants atbild neween par „nomen verum“, bet ari par „nomen bonum“. Pehz W. L. 28. p. wefekturetajš eegušt pret indofantu patstahwigu, taišni uš indofanta taišitâ indofamenta pamatotu prasibu un par šahda eepreekščejam wefeleeguwejam pret

wesfeldeweju peederoscha „nomen“ garantiju, ka schis „nomen“ buhtu „verum“, naw runas. Garantijas funkcija tadehl jafaprot cum grano salis, nemis burtiski, un proti ta, ka schis terminsch eeweesees wesfeldinatne, un proti ka indosanta ihpatneja patstahwiga wesfeldeeifsta atbildiba.

Indosamenta garantijas funkcija, kura pamatojas us indosanta regres- atbildibu, neatteezas us indosamenta kodolu, bet usskatama tikai par naturale negotii. Tadehl indosants war sawa indosamenta garantijas funkcijas pilnigi (neween tikai pa datai un neween tikai subjektivi) isflehgt, sawam indosamentam peeweenojot wahrduš: sine obligo, bes manas atbildibas, ohne Rückkehr auf mich, ohne obligo, ohne Gewährleistung, безъ оборота на меня и. т. т. (W. L. 21., 51., 89. p. p.; W. O. 14. p.). Schahda gadijumâ indosants pilnigi absoluti un objektivi atswabinats no regresatbildibas pret wiseem indosatoreem, ta tad ari pret sawu teescho indosataru, preteji rektaindosantam, kurfch naw atswabinats no regresatbildibas pret sawu teescho rektaindosatoru (fl. augschâ I.). W. L. 21. p. peelaisch taisni tikai peewestos noteiktos wahrduš: „безъ оборота на меня“, isflehdjot jeb- tahdas zitas frases (motiws pee 51. p., fr. walstskanzlej. ifd. 73. l. p.), kamehr W. O. 14. p. schai sinâ nenorobescho indosantu. Nemot wehrâ, ka 21. p. peewesto frasu „безъ оборота на меня“, latweeschu waloda burtiski tulkot naw eespehjams, jaatsihst, ka minetais 21. p. nofazijums tagad faktiski jaudejts sawu spehku, tadehl pilnigi buhtu peelaischamas frases „bes obligo“ waj „bes manas atbildibas“. Japeesihme, ka minetâ klausula („Angstklause!“), ar kuru indosants isteiz sawu neustizibu wesfeldewejam, wispaher leetojama reti wesfeldpraksê. Neween indosants, bet ari trafants, ja wesfelis winam pahrnahzis us atpafalgiro (Rückgiro) pamata (fl. augschâ I. 2.), war trattu indoset „bes obligo“ (W. L. 89. p., kas atfauzas us 21. p.), ar to trafants isflehdj tikai sawu atbildibu ka indosants, bet ne ka trafants, ka wesfeldewejs. Trafantam, kurfch isdod „trattu us sawu orderu“ („Wechsel an eigene Order“, kura trafants sakriht ar remitentu: W. L. 87. p. 1. pft.), gan naw teesibas sawam indosamentam peeweenot klausulu „bes obligo“ (W. L. 103. p. 2. pft.). Pee W. L. 103. p. 2. pft. ofiziali publizetu motiwu naw. Tadomâ, ka 103. p. 2. pft. nofazijumâ isteizas Shôla (Wechselrecht) teorija, kurfch „trattu us sawu orderu“ usskata par pabeigtu tikai ar indosamentu, usswerot, ka „tratta us sawu orderu“ tikai lihds ar indosamentu fastahdot ihstu trattu, kuras esenzialais faturš esot isdalits vs trattu un us indosamentu. No ta Shôls taifa flehdseenu, ka ja trafants indosê „trattu us sawu orderu“ bes obligo, trafants it ka wispaher un pilnigi isflehdjot sawu pascha atbildibu. Schis Shôla ifejas punktis patš par fewi jau maldigš, jo pehz pareijas mahzibas, „tratta us sawu orderu“ stahjas spehla — us wispahreja pamata — ja winâ ir wispahrejee wesfela izselšchanas preekschnoteikumi (Grünhut, Wechselrecht, I. sehj., 355. l. p. un 8. pees.). Ta tad 103. p. 2. pft. paredsetais aisleedums buhtu isfkaidrojams ar to, ka pee trattam „us sawu orderu“, kura trafants sakriht ar

remitentu, trafants-remitents waretu ſchahdu trattu indofet jau tà pirmais indofants un ja nu trafants-remitents ſawam indofamentam peeweenotu klauſulu „beſ obligo“, tad no ta it tà waretu ſlehgt, ka trafants wiſpahr iſſlehgtu ſawu atbildibu ari tà trafants, kaſ it tà nebuhtu ſaweenojams ar weſfeldeweja atbildibu. Pateeſi ſcham baſcham naw weetas, jo tà jau minets — trafanta atbildiba tà trafanta pilnigi jaatſchir no wina atbildibas tà indofanta, tadeht, ja pehdejà atbildiba atkriht, tomehr paleef pirmà. Utſihmetais aiſleegums attaiſnojams jo maſak tadeht, ka W. L. wiſpahr neaiſleedſ trafantam ſawam indofamentam peeweenot klauſulu „beſ obligo“ (W. L. 89. p. ſafarà ar 21. p.), un ka W. L. neleedſ trafantam wiſpahr, — tà tad ari ne trafantam, kuſch iſhdob „trattu uſ ſawu orderu“, — trattas telſtà eeweeot reſtaſlauſulu waj, gadijuma, tad trafants uſſtahjas tà indofants, taiſit reſtaindofamentu: W. L. 89. p. beſ kaut kaſdeem eerobefchojumeem atteezina W. L. 22. p. ari uſ trattam, tà tad ari uſ „trattam uſ ſawu orderu“, un W. L. 103. p. 2. pkt. paredſ tilai klauſulu „beſ obligo“ un tadeht tà iſnehmuma noteikums naw atteezinams uſ reſtaſlauſulam (plaſchakà noſihmè).

Indofamenta garantijas funkzija, kurai wiſpahr naw ewentueli negatiwas noſihmes, truhtſt pahrejeem weſſelu orderpapireem: (ſt. Zwingmann, l. c. VII. ſehj. № 1481., 547. l. p.).

Garantijas funkzijas nebauda indofaments, ko taiſa pehz weſſelmaſſaſtermina eeſtaſchanaſ (t. i. Nachindoffament), t. i. uſ prejudizeta weſſela, neaſſarigi no ta, waj weſſeliſ tiziſ proteſtetiſ waj ne (W. L. 56. p.). Bei uſ prejudizeta weſſela taiſitais indofaments tomehr patur ſew transportſunkziju un nepahrwehrſchaſ par zeſiju (motiwi pee 56. p., fr. walſtiſ kanzl. iſdew. 79. l. p.). Pehz W. O. (16. p.) t. ſ. „Nachindoffaments“ ſaudè garantijas funkziju tilai tad, ja ſchahdu indofamentu taiſa pehz weſſela proteſta, neſaſmaſſaſ deht (Proteſt mangeliſ Zahlung).

Dr. A. Loebers.

Jaunà zitwillkodelka isstrahdaschanas Romisijas darbiba.

Par laulato mantas atteezibu sistemu, fur wihrs pahrwalda un leeto feewas mantu.

Uppreeschot otru galweno laulato mantas atteezibu sistemu, furu peelauf laulibas lhgumš, — sistemu, fur wihrs pahrwalda un leeto feewas mantu, Romisija atrada, ka pee schis laulato mantisko atteezibu fahrtibas abu laulato manta, lai gan wihra rokās faweenota, tomehr netop apweenota weenā nedalamā masā un katra par fewi patur fawas indiwiduelās pasihmes. Wihra manta paleef winam uf agrafeem pamateem pilnigā aprobeschotā ihpafchumā; feewas manta, tā esofchā, tā ari eeguhstamā, isnemot tikai atfewi schē, pahreet wina weenigā pahrwaldibā un leetofchanā; fanemdams par ihpafchumu wihs eenahlumus no schis feewas mantas, wihrs ir aprobeschotis atteezibā uf teefibu rihfotees ar scho mantu, par kuras neaistkaramibu tas atbild pehz noteikumeem par leetofchanu; wiš gimenes dsihwes isdewumi gulstas uf wina. Wišā wišumā schahdi paschi noteikumi pastahw ari pehz tagadejam teefibam (weet. priw. lif. kop. 41.—53. pp.).

Schis raksturigas pasihmes, pehz Romisijos domam, atfihmejamas ari jaunajā lifumā, un Romisija atrada par noderigu spēhā esofcho lifumu 41. pantā leetotā wahrda „пользование“ weetā peenemt pareisafu terminu, kuršch fastopams ari schi panta wahzu tekstā — „пользовладѣніе“ (Niezbrauch) — „leetofchanas waldischana“, tā tahdu, kas dod jehdseenu par noteiktu institutu usus fructus ar wišām no wina isreetofchām teefibam un peenahkumeem. (Latwiški, kamehr naw atrasts terminsch, kas walodneezifkā sinā tuwaļ peefleetos usus fructus jehdseenam, gan buhs jaleeto wahrds „leetofchana“, fewi schē tapehz, ka tautas mutē schis wahrds taifni teef leetots nofihmē, kura usus fructus jehdseenam loti tuwa. Ari schini rakstā wahrds „пользовладѣніе“ latwiškots ar wahrdu „leetofchana“. Red. peef.)

Sakarā ar to peenehma noteikumu, ka

„nosafot laulibas lhgumā fahrtibu, ka wihrs pahrwalda un leeto feewas mantu, wihrām wišā laulibas pastahweschanas laikā peeder weenigā teefiba pahrwalbit un leetot wišu feewas mantu, tā esofcho, tā ari to, šo wina laulibā eeguhst, isnemot winas atfewi schē mantu, pee kam uf wihra gul peenahlumus nest gimenes dsihwes isdewumus“.

Wihrām peefchirtās teefibas wišpahrejos wilzeenos neatfchiras no tagadejos lifumos noteiktā un ari turpmaļ paturamā personafserwituta „usus fructus“ — „Niezbrauchrecht“ (fal. weet. priw. lif. 1199.—1246. pp.). Uf

ſcho leetofchanas teeſibu pamata wihrs ſanem ihpaſchumâ wiſus eenahkumus no ſewas mantas (1208. p.), uſnemotees peenahkumu neſt ari wiſas uſ ſchis mantas gulofchâs ſaiſtibas (1236. un 1237. pp.), neiſnemot ari prozentus par obligazijam waj parahdu ſaiſtibam, kaſ apgruhtina wina leetofchanâ nodoto ſewas mantu. Pahrwaldibas=leetofchanas iſbeigſchanâs gadijumâ winam ſchi manta jaatdod ſewai tai weidâ, lahda tai wajag buht pehz pareiſas leetofchanas (1223., 1238. un 1229. pp.) un winam naw teeſibas to apgruhtinat ar kautlahdâm naſtam waj ſerwituteem (1219. p.), waj iſleetot to neſaſkanâ ar winas uſdewumu (1221., 1225., 1228. pp.); no otras puſeſ, ſewwa, kura uſ laulibas lihguma pamata wihram peeſchêihruſi leetofchanas teeſibas, newar wairis atteezibâ uſ ſcho ſawu mantu darit kaut lahduſ nodarijumus, kuri eerobeschetu wihra teeſibas leetofchanâ waj neſtu tam kautlahduſ ſaudejumus (1240. p.); winai naw teeſibas apgruhtinat ar parahdeem waj kautlahdâm ſaiſtibam wihram nodoto mantu (1242. p.), waj ari zitadi ar to rihtotees beſ wihra peeſriſchanas (1241. un 1243. pp.). Wiſi ſchee wiſpahrejee noteikumi noteikti ar tagadejo leetofchanas liſumu (usus fructus); ſafarâ ar to peenemtis wiſpahrejis noteikumus, ka

„no wihra leetofchanas teeſibam iſteſofchaſ teeſibas un wina peenahkumi noſakami pehz noteikumeem par leetofchanas teeſibam (usus fructus), ziftahl tee neſtahw pretrunâ ar ſeſofcheem panteem.“

Preteji laulato mantas kopibas ſiſtemai, ſewwa pee leetofchanas ſiſtemas patur ihpaſchuma teeſibas uſ laulibâ eeneſto mantu. Sâ ka tomehr weenigi wihram peeſchêirta teeſiba pahrwaldit un leetot ſcho mantu, — tad wiſi ſewas rihtojumi, kuri atteezas uſ to mantu, kuru wina uſ laulibas lihguma pamata nodewuſi weenigi wihra leetofchanâ, war tapt peelaiſti tikai ar wihra peeſriſchanu (ſal. weet. priw. liſ. kop. 53. p.). Nolemtis to atſihmet ſewiſchêlâ pantâ, pehz kura

„ſewwai beſ wihra peeſriſchanas naw teeſibas rihtotees ar mantu, kuru ta nodewuſi wihra weenigâ pahrwaldibâ un leetofchanâ.“

Safarâ ar peenemto noteikumu rodas jautajumus, ziftahl darijumus, kuru ſewwa noſlehguſi beſ wihra peeſriſchanas par wina leetofchanâ nodoto mantu, war eeguht ſpehtu leetofchanas iſbeigſchanâs gadijumâ. Sâ ka ſewwa ir pilnigi darbibas ſpehjiga un wihra peeſriſchana ſchahdeem darijumeem noteikta weenigi wihra intereſeſ, kura leetotaja teeſibas ſchahds darijumus aiſſkar, tad ſchêet, ka laulato lihgumiſko atteezibu iſbeigſchanâs gadijumâ eeguht pilnigu ſpehtu darijumus, kuru ſewwa ſawâ laiſâ noſlehguſi ar treſcho perſonu.

Somehr peenemt ſchahdu noteikumu, pehz Romiſijas domam, nebuhtu noderigi, jo tad waretu iſnahkt, ka treſchâs perſonas weegli un apſinigi eewilinat uſewu winai neiſdewigoſ mantifkoſ darijumus, ar tahdu aprehtinu, ka pehz wihra teeſibu iſbeigſchanâs ſchis darijumus eeguht ſpehtu. Tahdâ kahrtâ tiſtu iſmantota ſewwai par launu winas mantifkâ atfariba, ſamehrâ

mafaki peedfihwojumi, jo tai buhtu jadarbojas fšepeni un dahrgi jafamafšà riffetais darijums, kurfch waretu eeguht fšepku tikai nofaziti; no otras pufes, tahdi feewas kontrahenti, buhdami eeinterefeti, lai drihjak isbeidsas uf lihguma pamatotàs laulato mantifkàs atteezibas, bef fšaubam, zenstos radit daschadus mahkfligus eemeelus, lai fšhis atteezibas isbeigtoš, un ar to raditu gimenè ftarp laulateem naidigas un ahrdoščas atteekmes.

Gewehrojot fšos motiwus, Romifija atrada par leetderigafu noteikt, ka „darijumi, kuruš feewa noflehguft bef wihra peekriřchanas par wina pahrwaldibà un leetořchanà nodoto mantu, top atfihiti par neefo-řheem; ja mineitàs wihra teeřibas isbeidsas, fšahhds darijums lifumigu fšepku neeguhft.“

Safkanà ar tagadejo lifumu 1218. pantu, leetořchanas teeřibas, kà tahdas, kas faiftilas ar leetotaja perfonu, war tapt atřawinatas tikai pařham ihpařhneekam; kas atteezas uf pařhu ufufrukta ifleetořchanu, tad Kursemè to war kà nodot bef mafkas, tà ari ifnomat waj ifihret bef ihpařhneeka peekriřchanas; turpreti Widsemè řhi peekriřhana top atfihita par tahlaknodořchanas nepeezeefchamu nofazijumu (weet. priw. lif. řop. 1217. p.). Naw řhaubu, ka nodot tahlak pařčas feewas mantas leetořchanas teeřibas, kà ftingri perfonigas un tahdas, to wina peeřhřhrufti tikai wihram, pilnigi ihpatneju gimenes dřihwes apřahklu deht—naw eefpehjams. Ĵautajums rodas tikai par pařčas ifleetořchanas kà lihgumifku teeřibu tahlakdořchanu. Sanemot řopà wiřuš řpehkà efofcho teeřibu noteikumus, kuri runà par feewas mantas leetořchanu no wihra pufes (41. — 66. pp.), janahř pee flehdřeena, ka lifumdewejs naw domajis peeřhřirt wihram tahlakdořchanas teeřibas pilnigà apmehrà. Litums (42. p.) dod wihram teeřibu ifnomat waj ifihret feewas nekufřtamus ihpařhumus, nodot kapitalus uf winas wahrda uf augleem; bet Widsemè wiřř ir pat aprobeřhots atteezibà uf teeřibu eekihlat uf feewas wahrda ifdotàs parahdu faiftibas, un newar řanemt pret tàm parahda řumu řamafku, ifnemot gadijumus, kad feewas interefes to neatlaidigi prařa (44. p.).

Nododot ar laulibas lihgumu wihra pahrwaldibà un rihzibà řawu mantu, feewa, bef řhaubam, rehřinas ar wihra perfonibu; tikai wihram ta uřtiz řawu mantu, faiftidama řho leetořchanu ar wihra peenahkumu řegt no winas mantas dalu no gimenes ifdewumeem. Leetořchanas uf dewums un mehrkis tà tad pařahw palihdřibà řegt gimenes ifdewumus. řhi ideja top pawifam řagrofita, ja leetořhana top nodota tahlak trefčàs rotàs. Gluřhi dabifki, ka atteezibà uf trefčho perfonu feewai naw tàs uřtizibas un drořhibas, ka winas manta tiř ifleetota řafkanà ar tàs ihřto uf dewumu, kà wina to domaja par wihru. Wihra teeřibu ifnomat waj ifihret atřewiřhřus feewas nekufřtamus ihpařhumus nekahdà řinà newar řalihdřinat ar teeřibu nodot tahlak leetořchanu. Rà pirmàs teeřibas ir normals lihhdřeklis eeguht eenahkumus no řinamas mantas, tà pehdejàs jaatřihřt par nenormalàm, jo te teeřhà ihpařhneeze — feewa un winas pahrřtahwiř wihř teeř nobihditi pawifam

pee malas. Tapeh3 Romifija atfina par derigu noteikt, ka

„uf laulibas lihguma pamata wihram peefchirtas feewas mantas pahrwal dibas un leetofchanas teefibas newar nodot tahlaf; lai winas nodotu tahlaf, fa pilna apmehra, ta ari atteeziba uf feewas mantas fastahwa eetilpstofchu atfewifchku preefchmetu leetofchanu, wajasfiga feewas peefrifchana.“

Ta ka wihra leetofchanas preefchmets lihds ar neapmainamam leetam ir ari apmainamas un noleetojamas leetas, kuras pee ahrfahrtejas leetofchanas teefibam (1244. p.) pahreet usufruktuarija ihpafchuma, tad atfina par noderigu eewest noteifumu, ka

„flaidra nauda, usrahditaja papiri un zitas peh3 fugas apfihmejamas apmainamas leetas pahreet wihra ihpafchuma, pee kam winam top uflifts peenahkums fawâ laikâ atdot fanemto leetu weeta fugas un labuma fina lihdsfigas apmainamas leetas.“

Chis noteikums ir spehka ari peh3 tagadejeem likumeem (fal. weet. priw. lik. kop. 51., 62. pp., ka ari Schweizes ziw. kod. 201. p.). Kas atteezas uf peenahkumu atlihdsinat fanemta wehrtibu, tad tas war eestahtees peh3 pahrwal dibas un leetofchanas isbeigfchanas un pee laulato mantas fchirtibas noteifchanas, bet atfewifchkos gadijumos tas war notikt ari agraf, raugotees peh3 tam, waj feewas manta top pareisi pahrwaldita, kas isteikts ar wahrdeem „fawâ laikâ“.

Ta, peem., par tahdu laitu no feewas mantas aiskemto wehrtibu atdo fchanai war atsiht to brihdi, tad feewas kreditori, uf teem peederoscho teefibu pamata, wehrsch peedfihfchanu uf winas mantu, kura atrodas wihra pahrwal dibâ un leetofchanâ un kura fchai laikâ war israhditees nepeeteefoscha.

Ur fcho pantu wihram peefchirtas ihpafchuma teefibas uf feewas apmainamam leetam winam eewehrojami atweeglina eefpehju brihwi rihkotees un operet ar fchim wehrtibam; tomehr, no otras puses, tas sinamos gadijumos usleef feewai risku nedabut fchis wehrtibas wairs atpafak; tapeh3 weenâ no turpameem panteem paredsetas feewas teefibas prafit no wihra winas mantas nodroschinaschanu.

Leetojot ar usufruktuarija teefibam feewas mantu, wihrs tomehr nedrihfti ne atfawinat, ne apgruhtinat winas nekustamus ihpafchumus, ne ari nodot tahlaf waj eekihlat winai peederoschas parahdu prasibas (fal. weet. priw. lik. kop. 43. un 44. p. p.), ne ari wispah rihkotees ar atfewifchkeem mantas preefchmeteem ta, ka tas pahrfneegtu usufruktuarija teefibu robeschas.

Schai fina wifa feewas manta winam ir neaifflarams kapitalis, kura eenahkumus winsch leeto bes norehkina. Wifai tahdai darbibai, kura aifflar mantas kapitalo mafu, protams, nepeezeefchama ihpafchneefa, t. i. feewas peefrifchana. Atteeziba uf nekustameem ihpafchumeem, fchahdu peefrifchaniu nepeezeefchami isteikt nolikta forma, rakstiski, kurpreti pee daudseem ziteem wihra rihkolumeem feewas peefrifchana war buht isteikta ari bes rakstiflas lormas, kas tomehr war fagahdat dauds neehrtibu trescham personam,

fewiſchki, ja tās, buhdamaš labā tizibā, neſin, tam peeder atſawinamā waj eekihlajamā ſewas manta.

Tapeh3 ſchahdu treſcho perſonu, eeguweju, tā ari wiſpahr teeſiſtās ſadſihweš interesēs nepeezeefchami eewetot ſewiſchku peebildumu, kurſch ſchiš treſchās perſonaš, ja tās labā tizibā maldijufchās, atſwabina no jebkchdaš aibildibaš par to ſewas kuſtamo mantu, furu tās eeguwiufchāš, waj kura tām eekihlata.

Tapeh3 Romiſija peenehma wiſpahreju noteikumu, ka

„ja ar wihra pahrwaldibā un leetoſchanā efoſchām zitām ſewas mantikām wehrtibam wiufch rihkojaš tā, ka taš pahrfneedſ paraſtāš pahrwaldibaš un leetoſchanaš robeſchāš, tad tam jaiſpraſa ſewas peekriſchana.

Atteezibā uſ treſchām perſonam top peenemtš, ka ſchahda peekriſchana bijuſi dota, ja ween tās naw ſinajuſchāš, waj tām naw wajadſejis ſinat, ka ſchiš peekriſchanaš naw, waj ja manta, ar furu wihrš rihkoješ, azim redſot, nepeeder ſewai.“

Weenigāš pahrwaldibaš un leetoſchanaš teeſibaš, kuraš wihram peeder atteezibā uſ ſewas mantu, wiku neatſwabina no peenahkuma, ſcho mantu ſargat un glabat tapat tā ſawu paſcha mantu (ſal. weet. priw. li. kop. 49. p.).

Šchi peenahkuma iſpildiſchana janodroſchina ar ſewas teeſibu, wajadſibaš gadijumā peepraſit nodroſchinajumu (cautio usufructuaria). Lai noſtatdrotu ſcho nepeezeefchamibu, ſewai jadod eefpehja ſanemt no wihra ſinaš par winaš mantāš ſtahwofli. Saſarā ar to, Romiſija peenehma noteikumu, ka

„wihram jaiſleeto wiſi lihdeſeki wina pahrwaldibā un leetoſchanā efoſchāš ſewas mantāš glabaſchanai un ſargaſchanai, un winam uſliktis peenahkumš, uſ ſewas peepraſijumu ſneegt ſinaš par winaš mantāš ſtahwofli, tā ari winaš mantu atteezigi nodroſchinat.“

Wihra peenahkumš ruhpeteš par wina pahrwaldibā un leetoſchanā nodotāš ſewas mantāš glabaſchanu un ſargaſchanu uſleek winam par peenahkumu wiſu to, kaš no ſewas mantāš wina waināš dehl iſnihzinatš waj ſamaitatš, atweetot ar zitu mantu, kura tā tad eenem agratāš ſewas mantāš weetu uu pahreet ſchiš mantāš ſaſtahwā. Neatkarigi no ta, paraſti un patſtahwigi leetojot leetaš, galwenā kaſrtā, mahjaš eekahrtāš waj ſaimneeziš preekſchmetuš, tee pamāſam nodilſt un kluhſt ſliktati, bet daſchureiſ ari eet bojā; wihrš gan neatbild par preekſchmeteem, kuri normali leetojot kluhſt wezaſi, bet ja wiufch waj ſewā mahjaš ſaimneeziš aploka ſchahdu bojatu waj iſnihzinatu preekſchmetu weetā eeguhſt zituš; tad tee, eenembami wezo nodiluſcho waj iſnihzinato preekſchmetu weetu, jaatſiſt par peederofcheem pee ſewas eenetāš mantāš; ſchiš noteikumš naw iſwedamš atteezibā uſ jebkuru ſewas mantu, kur ſpehka wiſpahrejee noteikumi

par leetofchanu (ff. peem. w. p. liif. fop. 1230., 1235. p. p.); tahdâ fahriâ peenehma noteifumu, fa

„ja wihra pahrwaldibâ un leetofchanâ nodotâs feewas mantas fastahwâ eetilpuſchu bojatu waj isnihzinatu mahjas eefahrtas preefſchmetu weetâ top eegahdati ziti, tad tee top atſihiti fâ peederofſchi pee feewas eenestâs mantas.“

Kronika.

Pārmainās tiesu reģora sastāvā.

Ēzēlti amatos:

1) Latgales Apgabalteefas preekščehdetajs Jahnis K a l a z s par senatoru ar šķ. g. 7. septembra ministru kabineta lehmumu; 2) Nikolajs S a w i t ņ s par Tēfleetu ministrijās juriskonsultazijās žiwilitumu komištjas ložēli, uš brihwa lihguma pamata ar algu pehž X. kategorijās — ar šķ. g. 14. septembra Tēfleetu ministra pawehli № 70; 3) Aletšandrs Blumentals par Rigaš Apgabalteefas ložēli ar šķ. g. 21. septembra ministru kabineta lehmumu; 4) bij. ismellesčhanas teefnešs pee Rigaš Apgabalteefas Hermanš Min-tals par Latgales Apgabalteefas ložēli ar šķ. g. 21. septembra ministru kabineta lehmumu; 5) Wiliš R a h d e r s par Senata administratiwā departamenta wiršsekretara weetas ispiditaju, slaitot no šķ. g. 1. oktobra, ar šķ. g. 27. septembra Tēfleetu ministra pawehli № 77; 6) Rigaš Apgabalteefas profurors Frijis Silbers par Latgales Apgabalteefas preekščehdetaju ar šķ. g. 28. septembra ministru kabineta lehmumu; 7) Sēščleetu ministrijās wezatalis šewiščē ušdewumu eerehniš Ernsts A h b o l t i n ņ s par Jelgawas Apgabalteefas profurora beedri ar šķ. g. 28. septembra ministru kabineta lehmumu; 8) Leepajas Apgabalteefas profurora beedrs Jahnis Gutmanis par Leepajas Apgabalteefas ložēli ar šķ. g. 28. septembra ministru kabineta lehmumu; 9) papildu meerteefnešs pee Rigaš Apgabalteefas Reinholds Bihlmanis par meerteefnešē pee tās paščas teefas ar šķ. g. 28. septembra ministru kabineta lehmumu un 10) papildu meerteefnešs pee Rigaš Apgabalteefas Ščano Jumikis par meerteefnešē pee tās paščas teefas ar šķ. g. 28. septembra ministru kabineta lehmumu.

Apstiprinati amatos:

Senata wiršsekretara weetas ispiditaji Fridričšs Ramradšius un Aletšandrs S o n n e, pirmais Senata Kriminālā departamentā un otrs Senata Žiwilā departamentā — ar šķ. g. 23. septembra Tēfleetu ministra pawehli № 72.

Ēeekomandeti:

1) Meerteefnešs pee Leepajas Apgabalteefas Jahnis Apinis pee komandētš Leepajas Apgabalteefai, minētās teefas kriminālnodalās teefnešču šastahwa papildināščanai, peeščēirot winam pa komandējuma laiku apgabalteefas ložēli algu un ušleekot ispidit apgabalteefas ložēli peenahkumus — ar šķ. g. 8. septembra Tēfleetu ministra pawehli № 65; 2) meerteefnešs

pee Latgales Apgabalteefas Ernsts Purinšs peekomandets Latgales Apgabalteefai, minētās teefas teefneschu fastahwa papildinaščanai, usleekot winam pa komandējuma laiku apgabalteefas lozekļa peenahkumus un peesčķirot apgabalteefas lozekļa algu — ar šķ. g. 25. septembra Teefleetu ministra pawehli № 75.

Atšwabinati no amateem:

1) Išmekleščanas teefnesiš pee Rīgas Apgabalteefas Waldimirs Meijerowišs ar šķ. g. 31. augusta ministru kabineta lehmumu; 2) Teefleetu ministrijas juriskonsultazijas žiwilikumu komišjas lozekļiš Georgs Lihrs, šķaitot no šķ. g. 16. septembra — ar šķ. g. 14. septembra Teefleetu ministra pawehli № 69; 3) išmekleščanas teefnesiš pee Leepajas Apgabalteefas Jahnis Šņeiders ar šķ. g. 21. septembra ministru kabineta lehmumu.

Pahrmainas notaru amatos.

Cezelti amatos:

1) Aleksandrs Janšons par notaru Slokas pilšehtā ar šķ. g. 14. septembra Teefleetu ministra pawehli № 71 un 2) šwehrināts adwokatš Peters Jurasčewskiš par notaru Jelgawā ar šķ. g. 23. septembra Teefleetu ministra pawehli № 73.

Atštahdināts no amata:

Daugawpils notars Jewgenijs Gorjainowš, uš notara nolikumu 59¹. panta pamata, ar šķ. g. 25. septembra Teefleetu ministra pawehli № 74.

„Išglihtibas Ministrijas Mehnesčraksta“ 1922. g. 9. burtņiza. Išdeweja: Išglihtibas ministrija. Redaktors Seiferts. Saturā: Dr. phil. J. Šehwera „Wezakais kalendars latweešču walodā“. Ahronu Matiša „Ščurnalistiš peesihmes“. Ed. Peteršona „Školotaju išglihtibas jautajums Wahžijā“. A. Wiščha „Irlawas školotaju šeminarš“. Arna „Logišms un pšičologišms iššinas teorijā“. S. Lanzmana „No Slokas lihds Ušmai“. R. Melnalkščna „Birmd pedagogištā išstahde“ u. ž.

Redaktors: Dožentš R. Diščlers.

Redakzija: Rīgas Apgabalteefā, Preeščš. kabinētā.

Čispedizija: Rīgā, Šuworowa eelā 14, A. Gulbja grahm. weikalā.

J. Peteršona drulatawa, Rīgā, Šuworowa eelā № 20/22.